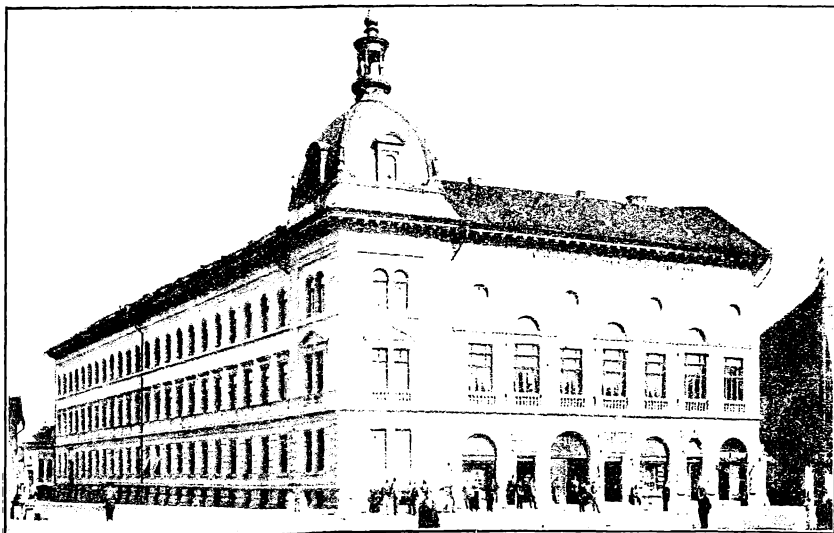

AZ ERDÉLYI
REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET
THEOLOGIAI FAKULTÁSÁNAK
ÉRTESITŐJE

AZ 1907—1908. TANÉVRŐL.

SZERKESZTETTE:
NAGY KÁROLY
A THEOL. FAKULTÁS H. IGAZGATÓJA.

KOLOZSVÁR
AZ ERDÉLYI REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET KIADÁSA
1908.

NYOMATOTT STIEF JENŐ ÉS TÁRSA KÖNYVSAJTÓJÁN KOLOZSVÁRT.

Az 1907/8. iskolai év megnyitása.

1. Nagy Károly theol. r. tanár évmegnyitó imádsága.

„Áldjad én lelkem az Urat s egész valóm az ő szent nevét!
 Áldjad én lelkem az Urat és el ne felejtkezzél semmi jótéteményéről!
 Áldjátok az Urat minden ő seregi: ő szolgálói, akarátának teljesítői!
 Áldjátok az Urat, minden ő teremtményei, az ő uralkodásának minden helyén!
 Áldjad, áldjad én lelkem az Urat!
 Ámen. (103. Zsolt. 1., 2., 21., 22. v.)

*

Mindenható Isten, gondviselő édes Atyánk! Leborulunk előtted az új év reggelén, szívünkben hálával, könyörgéssel.

Hálával, mert kegyelmed, ime, ismét megnyitotta az alma mater kapuit s akiket hívtál, összegyűlt a Te választottaidnak serege: új munkára, új küzdelemre — új áldásra, új örömrre. És könyörgéssel, mert „minden jó adomány és tökéletes ajándék Tetőled száll alá az égből“.

Ime, a mi iskolánk ismét, mint a termő fa tavasszal — telve virággal. Mint egy királynő — tele fenséggel. Mint az édesanya — sugárzó arczczal, keblén gyermekeivel.

Ez a virág a Te szódra nyílt; ez a fenség a Te lelkekből árad; ez a szeretet a Te lakozásod közöttünk Hála neked, mi Urunk, Istenünk!

Szód szólott, hívtál Uram s im, itt vagyunk mi és akiket reánk bízta. Hívtál a Te szolgálatodra, választottál a te dicsőséged hirdetésére.

Ah, a Te szolgálatod, Uram, mily gyönyörűséges hivatás! Világosság vagy Atyánk: világosság terjesztése a Te szolgálatod. Igazság vagy: az igazság kutatása a Te szolgálatod. Szeretet vagy: a szeretet munkái a Te szolgálatod. Örökkévalóság vagy, lélek

vagy, élet vagy: a Te szolgálatod az örökkévalóság szomjuhozása, a lélek kitöltése, az örök életnek beszéde. Adjad, adjad Uram nekünk, hogy lehessünk a Te szolgálóid!

És a Te országodé: evangéliumi anyaszentegyházunké. A Te országodé, mely „nem e világból való“ és a mi reformált egyházunké, mely építi e földön a Te országodat.

E mi egyházunknak Uram, hadd legyünk igaz szolgálói. Ennek a mennyből alászállott, napba, sugárba öltözött asszonynak, ki itt jár a földön szolgáló alakban, fején töviskoronával, szívében törrel, nyomorogva is áldva, szenvedéseivel megváltva ezt a népet, ezt a hazát Ennek a mi édes anyáknak hadd lehessünk Uram, igaz szolgálói!

S vele a Jézus Krisztusnak, kinek nemcsak töviskoronáját, de glóriáját is hordja. Mert övé a szolgálóalak, de ő a dicsőség királya is: övé a megváltó szenvedés, de övé a szabadítás és az áldás is. Vezess, vezess Uram, minket a mi Idvezítő Jézus Krisztusunkhoz, hogy lehessünk az ő szolgálói, tanítványai, örökös társai.

Uram, add nekünk a Jézus Krisztus prófétaságát! Ifjúságunknak adj prófétai látásokat, öregeinknek prófétai álmokat: valósuló eszményeit egy jobb jövődönnek. Uram, add nekünk a Jézus Krisztus papságát, hogy Isten képében járván követségben, általa szerezzünk békeséget a lelkekben, egyezséget a szívekben Te veled és a Te igazságoddal. Uram, a Jézus Krisztus királyságát add nekünk, hogy megaláztatásban is sugározzék arcunkon a mennyei küldetés jegye, az isteni erő diadalmas fénye, kezünkől ki ne essék a szolgálat uralkodó pálcája, szájunktól el ne vétessék az evangélium mellyel az ő nevében megítéljük a világot.

A Te ifjú szolgálóknak is Uram, kit most állított kegyelmes végzésed a vezetők sorába, add Atyánk, add a Te lelkednek kettős mértékét. Még sajog szívünkön a hegedni kezdett seb, melyet elődjének, a Te különös választottadnak, a mi ékességünknek és dicsekedésünknek elszólítása ütött, kinek ajkán élet volt az ige és az evangélium az élet diadalmas hatalma, ereje. Oh, hadd újljon meg köztünk az ő lelke az utódban, ki most ajkán a Te neveddel esküszik a Te és a Te Fiad szolgálatának zászlója alá. Hallgasd meg Atyánk a szent esküvést s Te magad mond reá a megerősítő „Ámen“-t. A Te szód Uram igaz és ámen!

Hallgass meg mindnyájunkat, ha Tőled az új esztendő munkájához erőt és áldást könyörgünk s segíts, hogy ha majd a végen megállunk előtted számadásra, elmondhassuk: „Ime, Uram, itt

vagyunk, mi és a kiket reánk bízta, egy is azok közül el nem veszett!“

Atyánk, hallgasd meg a mi könyörgésünket, a mi Urunk a Jézus Krisztus nevében. Ámen.

Mi Atyánk!

A Benned vetett hit hatalmával, Nevedben Atya-, Fiu-, Szentlélek-Isten, legyen áldott ez új esztendő munkája, a Te választott néped és uralkodásodnak szent helye: ez a mi alma materünk. Angyalaid járjanak táborot körülről lakozzék csendesség az ő toronyában és béke az ő kerítéseiben. És a Te népeden nyugodjanak meg a Te szemeid, a Te világosságod fényeskedjék nekik és áldó kegyelmed nyugodjék meg rajtuk. A Te szolgálóidon, egyházunkon, hazánkon, királyunkon és nemzetünkön pihenjen védő, áldó jobb kezed, hogy minden szív dobogja, minden száj kiáltsa: „Áldjad áldjad én lelkem az Urat!“

Ámen.

2. Dr. Ravasz László theol. tanár székfoglaló beszéde.

Az élet igazsága.

Méltóságos és Főtiszteletű Püspök Úr!
Méltóságos Elöljáróság!
Nemes ifjúság!
Mélyen tisztelt közönség!

Ezelőtt hét esztendővel léptem át először ez intézet küszöbét, hogy, mint első éves hittanhallgató, én is beálljak azok seregébe, akiket az Úr az ő követői gyanánt elhívott. Beléptemen áldás, szívemben a reménység kharizmája, szemem előtt egy elrejtett szellemi világ derengő körvonalai. És e sejteleből látás leve; a tudásvágyból meggyőződés; a szív sovárgásai lassanként tapasztalássá váltak; ami akkor tantétel volt, életigazság lőn, s amit akkor a hivatás gyanánt éreztem, most — kötelezettesnek tudom. Megnyilatkozott előttem ez intézet szelleme: a hit és tudomány békesége; megértettem rendeltetését, hogy erőforrásnak kell lennie istenországa építésében és átfuvalt szívemen az a Lélek, amely ez intézetet életre hívta. Legyenek áldottak e falak, melyekhez életem oly fontos időszakának emlékei fűződnek, ahol vívtam a hitnek harcát kétségek és kísértések között, ahol világnézetem alapköveit raktam le, nehéz belső küzdelmek fájdalmas örömei közben. Lelkem odanőtt ez intézethez és eleven közösségben érzem magamat vele, mert átéltem azt a jézusi erőt, amelynek alkotásaként kelt vala életre, sőt többet mondok: valami belső, szent kénytelenség egyenest odakötöz szolgálatába.

Hét esztendőnek ez a belső története. A külső az, hogy az erdélyi egyházkerület közgyűlése 1907. május 26-án megválasztott ide a gyakorlati theológia rendes tanárává, bizalmát kegyesen — előlegezvé. A külső történet egy nagy kitüntetés, szokatlanul korai szerencsét jelent, — nem is tehetek másként, mint hálás köszönetemet fejeztem ki a választó testület meg nem érdemelt bizalmáért. Valóban, elfogódással kell gondolnom a feladat nagyságára, erőtlenségem érzetében. De a belső történetben lehetetlen nem látnom az Úr elhívó akaratját; abban érzem kegyelmét, a

melylyel prófétaságra méltóztatott, megbizván e nehéz, nagy követséggel. Hiába is szabódnék Jeremiás prófétával; „Uram, gyermek vagyok még“, — mert hallok az ő hatalmas szavát: „Ne mondd ezt: gyermek vagyok én, hanem valamire küldlek téged, elmenj, és valamiket parancsolok néked, megmondjad“. (Jer. I. 6—7.)

Ime, az a mennyei kénytelenség, mely e pillanatban engem itt állani késztet.

De az Úr akaratát az erkölcsi világban emberi kezek hajtják végre. Legyenek áldottak hát azok a férfiak, akik hét év óta vezettek vagy útát mutattak: azok a jó tanítók, akik nemcsak az elvont igazságok fényével világosították az értelmet, de a szeretet nagy élettapasztalásával ragadták meg és hevítették át a sziveket. Ők rám nézve professzorokból kartársakká lettek, — én magamat ezután is tanítványokul fogom érezni.

És itt, emlékeztén professzoraimról, hadd tegyek egy szerény cipruságot arra a sirra, amely áldott emlékü mesteremnek és nagynevű elődömnek: Molnár Albertnek porrészeit rejti. Én voltam utolsó tanítványa, én még hallgattam a szavát több hónapon át s rövid ideig bár, de közel állottam hozzá. Lelkipásztori pályám kiinduló pontjánál ott áll ez a nemes, fennkölt alak, a látások embere, a szónak ihletett művésze, hogy előttem lebegjen fénylő példaként egész életútamon. Mintha e percben szellemkezek érintenék vállamat és Molnár Albert palástját rám ölténék; vajha lelkét is megnyerném vele, mint egykor a gyöngye Elizeus az égbe ragadtatott Ilyés próféta lelkét kettős mértékben megnyeré. (II. Kir. 2. r.)

A Molnár Albert tanítványának vallom magamat a tanítvány szónak igazi értelmében. Nem az a valódi tanítvány, aki mestere szavait legjobban megőrzi emlékezetében s azokra minden körülmények között vakon esküszik; nem is az, akinek szemhatára az iskola falain túl nem ér és aki meggörnyedten, szorongató gonddal jár a kitaposott úton, — nem; igazi tanítvány az, aki lélekben egyezik mesterével, aki ideáljait, vágyait, magasra vivő szenvedelméit osztja mesterének, aki csak az irányt követi, de nem a lábnyomokat is. Molnár Alberthez engem nemcsak a hála, de a tudományos meggyőződés is fűz; nemcsak személyi és idői kapcsok tartanak össze, hanem örökkévaló, lelki szövetség van közöttünk: ugyanegy kijelentés alapján járunk, szellemünk útja tehát két párhuzamos ív; az övé fénylő, nagy sűgarú, az enyém kicsiny, szerény, de központja mind a kettőnek ugyanaz. Legyen szabad hát

ez ünnepi órában, amikor világnézetem körvonalait írom le, a Molnár Albert gondolatrendszeréből indulnom ki.

A Molnár Albert világnézetének alapjait ilyenformán állítanám össze: Ez a nagy mindenség, a maga kozmikus törvényeivel, ez a rend, ez a harmonia, sőt maga az élet: egy nagy jócselekedet Istentől, áldás mireánk. Ezért mi *tartozunk* Istennek: kötelességünk megszentelni, megdicsőíteni ezt a világot. Még pedig úgy, hogy a természeti világrend fölött levő eszmevilágot megvalósítjuk önmagunkban és alkotásainkban. A transcendens ideavilágot immanenssé tesszük szívünkbe való befogadás és életfolytatásunkba való beledolgozás által. Nehéz, de gyönyörű feladat, felséges szolgálat és mennyei méltóság; jutalma, diadala e harcnak önmagában van: értéket csak az valósíthat meg, aki maga is értékes, akiben pedig ez a mennyei van, az elérte léte koronáját, és ennek az érzése az egyetlen boldogság, több: — üdv. Ez az ideavilág azonban nem gondolati tényezők összesége, nem költészet vagy ábránd, hanem reális erkölcsi értékek világa. Realitása egyfelől szellemünk organizmusában van, másfelől annyiban, a mennyiben a Jézus történeti személyiségében eleven életté vált, amely tény nemcsak példa, de egyenest erőforrás, kezesség ránk nézve. Ő általa az idea megvalósítása nem kemény, rideg kötelesség, hanem örvendetes szolgálat, üdvélet; tehát ami eddig Isten részéről parancs, ami részünkről kötelesség volt: együttműködés lesz, lényegközösség, istenfiúság, mert az Isten Atya. A hitben tehát, mint az Istennel való közvetlen személyes összeköttetésben két oldal van: a subjectív és az objectív. Amaz felöleli az emberi szívnek minden szent vágyát és boldog tapasztalását, emez átfogja az egész életet s mint valláserkölciség a társadalmi síkban megvalósuló alkotások összeségét jelenti. Ez a hitnek az embereket közösségbe fűző és e közösséget egyszersmind mindig újjászülő ereje. Az összes valláserkölcisi értékek foglatatát, mint eszményt, istenországának nevezzük Jézus után; ez amaz ideális egység, a keresztyénség központi jelentése, mely örökös megvalósulásban van ugyan, de azért örökre eszmény marad. Azt a reális központot pedig, amely nem egyéb, mint istenországának a társadalmi síkban való realizálódása: anyaszentegyháznak nevezzük. Az anyaszentegyház élete örökös fejlődés; a fejlődésben pedig két elem van, egy változatlan lényeges valami és egy folyvást változó formai tényező. Változatlan: az ideál, változás: a reform. Régi: az evangélium, új: a történelem. Örökkévaló: az istenországa, idői:

az egyház. Az egyház istenországának földi organuma, tehát minden életnyilatkozatának istenországa érdekeit kell szolgálnia. A régi tételt: istenországának ott kell lennie az egyház minden munkásságában, így fordította meg: az egyház munkásságának *mindenütt ott kell lennie*, ahol istenországa realizálódására a lehetőség megvan. Nos, erről a hatalmas „kell“-ről szolt a Molnár Albert egész gyakorlati teológiája, melyet az „*életöszton energiájával*“ készített el és igyekezett megvalósítani. Erről szólnak beszédei, ezek a divinatív lendületű ódák, amelyek magyar predikátortól eddig még felül nem mult írásművészettel alkotvák.

Ha már most Molnár Albertnek világnézetét elakarjuk helyezni a gyakorlati teológia történeti fejlődésének keretében, úgy találjuk, hogy a közelmúlt két hatalmas irányának egy magasabb egységben való összefoglalása az. Ugyanis a gyakorlati teológia történetében két alapirányt különböztetünk meg: egyik — műnyelven obiectív confessionalismus — az egyházat tantételeiben szilárdul megálló üdvintézménynek tartja és a gyakorlati teológiától azt követeli első sorban, hogy az egyház dogmáit a hívők öntudatába belevigye s ezáltal azokat az egyház testébe beolvassa. Tehát dogmák elhívése, vagyis egy logikai érzem tesz keresztyénné. A másik irány a szívre apellál: földolog a keresztyén érzület, a megtérés, a misszionárius agitáció, — de az egyház a maga történetileg kialakult formájában csak felesleges bürokráciának a székhelye, amelynek nincs jobb dolga, mint megakadályozni ezeknek az újjászületett misszionariusoknak evangélizációját. Molnár Albert belátta, hogy az első fölfogás mellett nincs meg a vallásos élet alapföltétele: a szívnek benső, szabad élete a Jézus mennyei Atyjában; a másik felfogásnál pedig hiányzik az a szociális tényező, mely központja az egész vallásos világkép erkölcsi részének: az egyház. Amannál a vallás személyi oldala sorvadt el, emennél pedig a vallás szociális jelentősége maradt meddőnek. Így alkotta ő meg Krauss nyomdokain alaptételét: „az egyház tudalmasítását“, a mely elismeri ugyan egyfelül, hogy az egyház istenországának földi organuma, vagy ha tetszik, létalakja, de viszont követeli, hogy az egyháznak ne tanai elhívése, hanem szellemének szívében való hordozása által legyünk a tagjai. Vagyis a Krauss fogalmazása szerint: az egyház annyiban üdvintézmény, amennyiben üdvközösség.

Molnár Albert tanítása bizonyítja, hogy ott állott egy derengő új világnak a felhajnallásánál. Abból a magas szempontból, a

melyből ő tudta nézni a világot, látta már a körvonalakat, a melyeknek keretén belül a forrongó jelenkor erői elhelyezkednek és kialakul egy új időszak nemes, komoly ábrázata. Volt valami Molnár Albertben a Mózes sorsából: ő csak látott egy új világot, de oda elvezérelni a népet másnak adott. A Molnár Albert látnoki lelke előtt feltárult az új tájék, melynek gyümölcseit egy későbbi nemzedék fogja szedni.

Hadd mutassam fel egy pár vonásban ezt.

Ha azt, amit a XIX. század adott az embernek, summázva akarnám kifejezni, azt mondanám, hogy a XIX. században egy óriási kincscsel gazdagodtunk: megtaláltuk, *fölfedeztük az életet*. Paradoxon gyanánt hangzik ez a tétel, de ha közelebről vizsgáljuk, történelem-bölcseleti axiomának fogjuk tartani. Hellász fénydús ege játszani tanítá az embert; a római világ a jogrend szigorú valóságát adta az embernek. A középkor cellái, mintha pítvarai lettek volna egy földöntúli világnak, szent ábrándok és rajongó látomások mysticus honába vezettek, míg a scholastica theologia kiköszörülte azt a fegyvert, melynek vágásai alatt később önmaga is széthullott: az emberi értelmet. A renaissance reintegrálta az embert elveszett történeti javaiba, a protestantismus százada pedig az egyéniség örökkévaló jogait proklamálja s az emberi személy önértékét ismeri el, az igazság és a szabadság ideáljában. A XVIII. század felvilágosodott bölcselei fölfedezik a természetet s mintha valami évezredes nostalgia tört volna belőlük az elmúlt századok sivár aszketizmusa után: boldogan, szinte ittasan dőlnek a természet kebelére. Végül a XIX. század előtt ott áll Kant, a formák nagy ismerője, új világfölfogásunk alapvetője, követelvéen, hogy a világgép tapasztalati anyaga az emberi szellem fölfogó organismusának a priori törvényei szerint alakuljon, proclamálván a szellemnek, az intelligibilis világnak abszolút értékét és világteremtő erejét. Valóban, a königsbergi bölcshasonlatos volt Hephaistoshoz: a világ fundamentumait tartó örökkévaló kapcsokat kovácsolta meg, amelyeken fölépüljenek az egyes dimenziók; a formákat adta meg, amelyek között elhelyezkedik a gazdag tartalom: *az élet*.

Csakugyan a XIX. század világmagyarázatának alapkategóriája az élet fogalma lőn. Az idealismus csodás rendszereiben az alapgondolat az élet; él a Hegel abszolútja, a Fichte Énje, a Schopenhauer akarata. Azonkívül a positiv philosophia tulajdonképen nem akar más lenni, mint az élet parafrázisa; a Darwin természettudo-

mánya nem egyéb, mint az *élet életrajza*: az első protoplazmától föl az emberi egyesületek bámulatos organismusáig, mindenütt egy az alany, amelyről összes világmagyarázó ítéleteiket állítják. A Spencer-féle synthetikus philosophiát a *való világ biológiájának* nevezném el s ha csak óriási körvonalaiban is, de végig pillantjuk a természettudományok óriás mezejét és vívmányait: mindenütt az élet keresése, megtalálása, glorifikálása.

És hogy a XIX. század belső harcai az élet körül forogtak, épen az életnek tagadásai: a pessimista rendszerek bizonyítják. Az egész schopenhaueri philosophiának alapmotivuma az életakarát kérdése. Bizony, alig volt az életnek rajongóbb bölcselője Schopenhauernél és épen az élet túlságos szeretetéből magyarázható meg az ő élet-tagadása. Épen az élet feltétlen, nyers bálványozása, amit a materialismus hirdetett, okozta reakció gyanánt azt a lemondó, ványadt világfelfogást, amelynek fülledt levegőjében növekedni kezd nyugaton is a „szent lótosz-virág”: a buddhismus.

De a XIX. század nem alkonyodhatott le negativ eredménnyel. Eddig azt érte el, hogy megtalálta az életet, de meg is csömörlött tőle, túloniúl igyekezett élni, tehát gyorsabban pusztult. És a századvégi ember idegessé válván, impresszionista lett: hajhássza az izgalmakat, élvezete telik az ingerben, egyszerre eltompult is, érzékeny is egyaránt. A heves és intenzív élet miatt egy általános décadence tünetei léptek fel, amelyeket már megneveznem sem kell, hisz nyílt sebeket érintenék.

Most jött aztán a század representansa, a fine de siècle félig beteg, félig ihletett prófétája, a poétabölcselő: *Nietzsche*. Maga beteg, emésztő kórban lassán sorvad el, de ajkáról árad az élet hymnusa és írja a maga hétszeresen pogány zsoltárait az életnek ez a vad fanatikusa. Egy jó van a világon, az élet; egy erkölcs: akarat az élethez, az élet legfelső fokához: a hatalomhoz. Az emberiség, a világ azért van, hogy valaki éljen. Ez a valaki az Übermensch, az Emberfölötti Ember, akiért mindnyájan vagyunk, aki a célunk. Életerőnkől támad az ő ereje, s ő milliók véréből, századok kincsével táplálkozik. A világot úgy kell berendezni, hogy minden ember az emberfölötti ember megszületését célozza. Pokolba minden részvétellel, alázattal, könyörtüllel és szeretettel, pokolba a keresztyéniséggel, a vénasszonyos morál- és csürhebölcsesség tanaival, kiált fel Nietzsche. — „Szemedben a sors végzetes ereje, kezéd évezredekre, mint lány viaszra nyomod rá, és

érezd az üdvöt, az emberiség akaratára vérsni örök írást, mint valami ércablára“.

Otiosus tudósok még csak ezután fogják felismerni, hogy a Nietzsche lázbeteg vízióiból és megrázó paradoxonaiból a század lelke beszél, mely életért eseng. Csak később foglák meglátni a historiát írók azt a közös kapcsot, mely a Nietzsche támadó anti-christianismusát a modern theológia forradalmas átalakulásával összefűzi és áthidalja azt az úrt, amely most a theológiai és a természettudományos világgép között tátong. De én hálaadással magasztalom az Úr nevét, hogy a balgatagok beszédében is saját magáról tesz bizonyosságot és mikor az ő országát támadják, tulajdonképpen követ hordanak annak felépítéséhez. Mert az emberi lélek szerkezetéből, kénytelenséggel következik, hogy igazi élet csak egy lehetséges: a Jézus mennyei Atyjában való élet.

Hisz azt első pillantásra belátja mindenki, hogy az élet fogalmát nem meríti ki a vegetálás: a szerelem és éhség feltételei ugyan az életnek, de nem a tartalma. A testi élet csak egyik mozzanata ami igazi életünknek, mely nem egyéb, mint a szellem önkifejtése. Ha pedig az élet a szellem fejlődése, akkor nem lehet egyszerű tevékenység, hanem érték gyarapodásnak kell lennie. Ám az érték-sornak az a jellemvonása, hogy a nagyobb érték mint ideál lebeg a kisebb előtt és nemcsak vonz, de egyenest kötelez. Szent kötelessége, mondhatnám szenvedélye a művésznek, hogy a lehető legjobbat alkossa; a tudós előtt csak egy lehetséges: az igaz, mert semmit sem ér az, ami csak egy kissé igaz; végül mindnyájan érezzük, hogy az erkölcsi eszmény mily feltétlen erővel kötelez, cselekedj ellene s mintha saját testedet marcangolnád. Szóval az életnek fejlődése a belső kénytelenség törvénye, melynek célja, hogy önmagát megvalósítsa. Ez a cél az élet *ideája*, egyszersmind imperativusa, kénytelensége „sub poena non existentiae“.¹

Azonban az életnek nemcsak ideája van, hanem ideálja is. Nem csak elvont célok, akademikus követelések állanak velünk szemben, hanem egy konkrét alak szól hozzánk, egy eleven személység áll útunkba, aki kezességet nyújt mindarra, amit ígér az ő szent és isteni erejében: a mi *Urunk Jézus*. Amit mi saját mi-voltunk kénytelen szerkezeténél fogva mint köteleztetést éreztünk: arra hív, vonz, nevel. Amit mi ideál gyanánt sejtettünk és álmod-

¹ Böhm Károly.

tunk, azt adja ő, mint átélt valóságot; ami nélküle csak ábránd, benne: történelem.

Nem tudom, hogy e levezetéssel sikerült-e bebizonyítanom azt a tételemet, hogy világunk, egész életünk berendezettsége kénytelen következéssel utal a Jézus központi helyére. És én Jézus alatt nem egy speculatio-alkotta fogalmat értek, hanem azt az élő személyt, ki e földön járt, küzdött, szenvedett. Akihez még oda kell járulnia a XX. század emberének nagy bűnvallomással: Mester, vétkezünk ellened. Két évezreden át dogmákban, speculációkban, intézményekben, cselekvényekben kerestünk. Most érezzük igazán, hogy téged csak szívünk mélyén találhatunk meg és csak akkor vagy a mienk, ha benned élünk. Tudhatjuk a te cselekedeteidet, mint régen történt eseményeket, ha át nem éljük, mint igazságot, mint bennünk végbement szent valóságot; beszélhetünk rólad bölcs dolgokat, ha nem érezzük a te hatalmadat, mint akaratunk erejét, lelkünk békességét, létünk igazságát. Mi Urunk Jézus, végy lakást szívünkben!

Mélyen tisztelt haligatóság, ez a megérintett igazság a gyakorlati teológia szive. Tulajdonképpen a gyakorlati teológiának egy főadata van személyivé tenni a keresztyénséget, amely ma-holnap csak történelmi emlék, vagy kegyes hagyomány lesz; életté változtatni azt, ami eddig kifejezés volt, subiectivvé magasztosítani az intézményeket, a tantételeket. *Személyes élet*, ez az én ideálom, lelkivilágomnak, tudományos meggyőződésemmek alap-igazsága, vajha pályafutásom is erről tenne bizonytságot.

Azonban a Jézusban való személyes élet nem lehet sem álmatag ábrándozás, sem kegyes érzelmekben való kéjelgés, még kevésbbé romboló erő. A Jézusban való személyes életnek örökkévaló, immanens törvényei vannak, amelyeknek vaskövetkezetessége teremti az egyházat a maga teljes tagozódottságában. Másutt próbáltam azt bizonyítani, hogy az anyaszentegyház nem esetleges társadalmi rend, nem is papi találmány, még kevésbbé olyan történelmi emlék, amelynek jelenleg nincs már értelme s csak a hagyományos kegyelet tartja fenn, hanem szükségszerű alkotása a vallásos életnek, nem egyéb, mint a társadalmi síkban belső kénytelenséggel szétvetődött személyes élet. Az én főladatom tehát nem az lesz, hogy praktikus utasításokat adjak az egyes lelkipásztori funckiók végzéséhez, nem is fogok bölcs tanácsokat osztogatni a műfogások és apró-cseprő praktikák titkaiból, — én *a személyes keresztyén élet bölcséletét* vagyok kénytelen adni,

úgy, amint annak a anyaszentegyházban meg kell valósulnia. Gyakorlati az, ami az embert az életre képessé teszi. Már pedig: „vezesd az embert igazságra, gyűjts szívében szeretetet, hitet, lelkesedést, adj neki eszményt, amelyért lángoljon s az ember élni akar, élni fog“ — mondja Molnár Albert. Ha az Úr megadja nekem, hogy tanítványaim lelkében nemcsak ismereteket, de valóságos tapasztalásokat ébreszthetek, ha nem csak látni fogják az elvont igazságok kényszerű voltát, de átélük annak szellemi erejét, ha szívük tele lesz mennyei élettel és világosan látják a törvényeket, amelyek szerint cselekedniök kell, hálaadással borulok atyai kezére és nem fogom bánni, ha technikai kérdésekben járatlan is valék. Ennek a mi szegény anyaszentegyházunknak nem iskolamesterekre, hanem prófétákra van szüksége. Mesterembereket ezrivel kapunk, de oly kevés az apostol!

Az egyház átélését fogom hirdetni. Szívünk révén jutunk az egyház birtokába: tana akkor a mienk, ha bennünk is ugyanazon élet szükségérzete ég, amelynek időszerű pótléka lőn az a hitvallás; szervezete akkor lesz sajátunk, ha parancsai nem külső kényszerek és paragrafusok, hanem a mibennünk öntudatra ébredt élet autonom, de szükségyszerű megnyilatkozása; kulturájából akkor kérhetünk részt, ha mi is annak a szabad, nemes szellemnek vagyunk továbbhordozója, amelynek eddigi eredménye a felhalmozott lelki kincs: ígéjének, sacramentumainak áldásait akkor élvezhetjük, ha átjárja szívünket az utána való sóvárgás és az a mennyei öröm, mely mindazoknak bírásából származik.

Ne feledjük, hogy evangéliumi anyaszentegyházunknak szent öröksége ez a feladat. A mi létjogosultságunk nem az intézményekben, nem statisztikában, nem a közjogi viszonyban van, hanem mennyei erőkből. Más egyház dicsekedése az, hogy ő plántálta magyar földbe a Krisztus keresztjét, — de a mi egyházunké az a történeti kiváltság, hogy ő plántálta azt a keresztet a magyar szívekbe!

Az a tudomány tehát, amelyet művelni elhívtam, nem leíró, hanem előíró. Nem azzal foglalkozik, ami van, hanem azt határozza meg, a mi *kell*. Legnemesebb és legmagasabb minden teológia között: *a prófétaságnak tudománya ez!*

Ime, ideáljaim. Lesz-e erőm megvalósítani, vagy bár csak megközelíteni őket? A jövődőt sűrű fátyol takarja, de e fátyolra arany betűkkel van írva az íge: ne félj, csak higgyj.

„Hittem, azért szóltam.“ (116. Zs. 10.) Ez az én életem igazsága.

3. Kenessey Béla teológiai igazgató üdvözlő beszéde.

Nagytiszteletű Tanár Úr!

Kedves Kartársam!

Elhangzott az eskü, amelylyel e főiskola hűségese, odaadó szolgálatára kötelezted el magadat s lelki örömmel hallgattuk végig azt a székfoglalót, amelyben meg fiatal lelked eszményeit, kifejtendő munkásságod programját tártad fel. A midőn fakultásunk Méltóságos Elöljáróságának és ntű tanári karának nevében szívből köszöntelek, legelső sorban hadd fejezzem ki jóleső örömmünket a felett, hogy annyi melegséggel, annyi elismeréssel és oly nagy tisztelettel emlékeztél meg volt tanárodról, a gyakorlati theol. tanszéken volt nagynevű elődödről, nekünk felejtethetlen kedves kartársunkról, akinek oly régóta üres tanszéke betöltetett ugyan most veled, de akinek magasan szárnyaló eszméit és eszményeit, azokat a látásokat, amelyeket ő látott s amelyeket megvalósítani törekedett, csak úgy érheted utol s úgy válthatod valóra, ha Te is leülsz annak a nagy Mesternek a lábaihoz, akinek beszédei nemcsak szó, de élő és újjászülő erő.

Megmondatott a régieknek: „Tiszteld atyádat és anyádat, hogy hosszú életű légy e földön.“ A magyar tudományosságnak, a tudományos munkálkodásnak nagy eredendő bűne, hogy éppen ezt a parancsolatot nem tartotta és nem tartja meg. Az egyes tudományszakok művelésében produkált irodalmunk, vagy produkáltak tanári katedráink nem egy európai színvonalon álló, sőt egyenesen tüneményszerű nagyságot; de ezek munkásságát az utódok már többnyire feledék s saját munkájukat nem hozták szerves összefüggésbe az elődökével. Így hiányzik aztán a magyar tudományosságból az a folytonosság, amely a történeti organikus növekvést, fejlődést biztosítaná. Jól esett, hogy ama régi parancsolat betöltését kívánod munka-programmod első pontjaként megvalósítani. Elődöd munkáját akarod folytatni, az ő nyomdokaiba lépni, a tőle rád maradt tradíciókat ápolni; de e mellett egyéniségedet érvényesíteni. Nagyon helyes. Csak a ki a multat kegyeletesen tudja ápolni, az lehet hosszú életű e földön. A parveneknek nem kell a múlt; de az élete is rövid.

Örömmel hallottuk azt is s lelkeinkben visszhangot keltett, hogy a gyakorlati teológiát nem bizonyos gyakorlati mesterfogások, apró utasítások elsajátításának tekinted, hanem a benső evangéliumi élet biológiájának. Igazad van. A Krisztus evangéliuma Istennek ereje. Az evangélium magvai élettől duzzadó csírákat tartalmaznak. Az ige a benne levő erőnél fogva életet támaszt; az ige folytonosan növekszik. Nyomában életfolyamat kél az egyes szivekben, a társaságokban, a választottak gyülekezetében és élő munkásság áll elő, mert az élőknek tömérdek szükségük vannak s csak a halottaknak nincs már semmi szükségük. Feladatod épen az lesz, hogy az ige teremtő erejének ezt a munkásságát és életét tüntesd föl, akár arról kell szólanod, hogy miként prédikáljunk ennek a hitelenné és közönyössé vált modern embernek; akár arról, hogy miként kell Jézus iskolájába vezetni és tanítani a gyermekeket; vagy arról, hogy az isteni tiszteletben hogyan legyen külső és belső harmonia és hogyan lesz az nekünk kegyelemnek, üdvösségnek, békességnek és megszentelődésnek örök forrása; avagy pedig azt kell felmutatnod, hogy a gyűjtő, a megsegítő, a megmentő és a megtartó szeretet miként munkálkodik.

Abból azonban, hogy az ige élő erő, legelső sorban a magad munkájához meríts biztatást. Majd tapasztalni fogod, — adja Isten, hogy minél kevesebb részed legyen e keserű tapasztalatban, — hogy milyen keveset kapsz majd vissza eszméidből, gondolataidból, amikor hallgatóidtól a kollokviumok alkalmával számon kéred az elmondottakat. Mondhatom, hogy a kegyelemnek mind bővebb és bővebb mértékben való kitöltésére van szükségünk, hogy egy-egy vizsga, vagy kollokvium után újra bemenvén a tanterembe, megint hajlandók legyünk hallgatóinkat úgy tekinteni, mint éhező és szomjuhozó lelkeket, akik tényleg a tudomány és igazság beszéde után vágynak, nem pedig csak azért morzsolják le jól-rosszul az egyik órát a másik után, hogy egy bizonyos idő után kenyeret adó bizonyítványt kapjanak a kezükbe. Ha igazán professzor akarsz lenni s professziót érzel, akkor a felől is meg kell győződve lenned, hogy a te munkád az Úrban és az Úrral még sem hiában való. Az ő igéje nemcsak az ideák-ideája, hanem ható ok, teremtő erő. Minden órán, amelyen az Úr kegyelme megengedi, hogy hallgatóid elé léphess, teli marokkal szórd hát tudásod, hited, legszentebb meggyőződésed magvait. Szád szóljon a szívnek teljességéből s hallgatóidat ne úgy tekintsd, mint a kik valamely csendes, de jó jövedelmű parochia felé törekvő

csapat, hanem nézd úgy őket, mint a kik itt e földön a legszen-
tebb szolgálatra, az örökkévalóságban pedig üdvösségre kiválasztott lelkek. Ha így tekinted és így kezeled őket, a velük töltendő idő magadra nézve is a lelki emelkedés, a legmagasabb szellemi élvezet, nemcsak, de a megdicsőülés órái lesznek. A mi munkánknál az eredményt felmérni nem lehet. A lelkek, szívek titkos műhelyében folyik le a hatás. Csak annyi bizonyos, hogy „Pál plántál, Apollós öntöz, az előmenetelt az Úr adja.“ Növekvés pedig van, akár felmérhetjük, akár nem. Csak életképes legyen az, amit adunk.

Végül szeretettel köszöntlek, mint volt tanítványunkat, mint lelkünkől lelkedzett fiunkat. Bizonyára ismered a nagy norvég poétának, Ibsennek „Solness építőmester“-ét, amelyben az agguló mester féltékenyen veszi észre, hogy fiatal tanítványának tervei inventiosusabbak, merészebbek, szebbek s a közönségnek is jobban tetszenek, mint már az övéi. Előbb csak suttogva emlegeti, majd rettegve, mintegy kísértettől üldözötten ordítja „Die Jugend klopf an!“ — „az ifjúság kopogtat!“ Légy nyugodt, mi e féltékenység helyett, a szülőknak önzetlen érzésével és tiszta örömmel nézzük, hogy ifjúságod idáig nőtt. Légy különb nálunknál. Építs te tovább; építs te többet; csinálj merészebb, szebb conceptiójú terveket.

Körülöttem már a theológiai tanároknak egész kis csapata nőtt volt tanítványaimból. Te vagy a hatodik, a kit e munkások között köszönhetek, ebben a mi tanári karunkban pedig a második. Hála Istennek, hogy erre a kegyelemre is méltóztatott az Úr! Ha parancsára lehanyatlik majd kezem a munkáról, tanítványaim lesznek az új munkások. Meg nem érdemelt jutalom!

És most indulj új úfodon. Jőjj velünk. Fogj kezét. Legyünk egy akarattal, mint egykor a tanítványok, hogy vehessük együtt a Szent Léleknek ajándékát.

Az Úr áldjon meg! Övezzen fel a tudománynak és bölcseségnek lelkével, hogy vezethessed a reád bizottakat, magad pedig haladhass mind fölebb-fölebb! Excelsior!

4. Dr. Bartók György püspök úr üdvözlő beszéde.

Tanár Úr!

Erdélyi egyházkerületünk bizalma tanár urat hívta el, hogy folytassa tovább a munkát, amelyet a halál Molnár Albert tanár elhunytával évekkal ezelőtti megszakított vala. Mint az erdélyi egyházkerület teológiai akadémiájának felügyelője és őrállója, most, midőn esküvel kötelezte el magát a munkára, üdvözlöm a tanár urat és Istennek kegyelmét kérem, hogy adjon áldást a tanár úr munkájára, midőn istenországba munkásai között az első sorban állva veti kezét az eke szarvára, hogy új ugarat szántson és isteni igazságoknak magvát vesse a felszántott barázdába.

A kik e főiskola alapját sok gonddal megvetették s még több áldozattal megépítették, azt akarták, hogy legyen ez az intézet hegyen épített város, a hitnek erős vára, a tudásnak fényes csarnoka, a Sionnak erőssége és a szellem, mely e falak között a szívekben magának lakózást vesz, legyen mint a Siloáh csendesen zajló vize, mely észrevétlenül halad útján tova, de nyomában élet fakad.

Tanár úr nemes hivatása ennek a szellemnek ápolása. Az emberi szellem élete örökkétartó tusa egy magasabb életért. E magasabb életet keresi az emberi szív szüntelen, de amelyet megtalálni az embermilliók között csak az lehet képes, aki az eget a földdel összekötni elég erős. A Jákob lajtorjájára van szükség, amelyet sem a *pessimismus*, sem az *übertensch* megépíteni nem lesz képes. Tanár úr hirdesse és életében is igyekezzék megvalósítani azokat az örökkévaló eszményeket, melyek a Golgotha, keresztjéről szórják fényüket reánk. Anyaszentegyházunk ifjú serege mint tanítvány várja a vezért. A vezér bölcsessége, tudása és lelkesedése a seregben is lángra gyújtja a harci szent tüzet.

Akik Izrael szellemi életét vezették s lelküknek lángjával felgyújtották az oltárok tüzeit, nevük emlékét mint *próféták* hagyták reánk. Ezek a nevek nekünk, akik az oltár mellett forgolódunk, szent örökség, melyet híven megőrizni tartozunk. Tanár urra nem iskolamesteri feladatok teljesítése vár. Áldozni az eszmények oltá-

rain s az ige hatalma által a lelkeket fölemelni a porból: magasztos elhívás.

Öltse fel hát a prófétai palástot, s legyen *hittel és tudással* hű őre a mi *magyar Sionunknak*. Neveljen a vezetésére várakozó és gondjaira bizott ifjaktól az anyaszentegyháznak *prófétákat, őrállókat és lelkipásztorokat*. Ilyés nem kérdezte, ha Elizeus követi-e? Tanár úr se kérdezze, vajjon lesznek-e és hányan, a kiknek lelkében kigyúl az égi láng? A *hitnek* paizsával, a *tudománynak* mellvasával erősítse meg őket és ők bátran mennek a szellem nemes harcába, hogy az igének fegyverével diadalmat vegyenek.

Erre a diadalomra, a nemes munkának sükerére adjon a kegyelem Atyja erőt bőséges mértékben. Szíves üdvözetemet fogadja egész egyházkerületünk nevében.

II.

Az 1907—1908. tanév történetéhez.

Az 1907—1908. tanév intézetünk tizenharmadik működési éve, mélyreható változásokat hozott létre egész erdélyi egyházkerületünk életében. E változások — mint az egyházkerület főiskoláját — természetesen a theologiai fakultásunkat érintették a legközelebről minden iskolái között. Előidézésükben az isteni vezető gondviselés legnagyobb hatalmu eszközei működtek közre: a halál és a fejlődő élet alakulásai. Lesújtó gyászban és fölemelő vigaszban egyaránt részünk volt, újabb bizonyosságául annak, hogy az Úr, ha sebeket ejt: be is kötözi azokat.

1. **Változás a kormányzatban.** Theol. fakultásunk kormányzatának élén természetesen, de törvényeink értelmében is, egyházkerületünk püspöke áll. Az a megrendítő csapás, mely egyházkerületünket *Dr. Bartók György* néhai püspöke 1907. decz. 19-én bekövetkezett váratlan halálával érte, egyházkerületünk alkotótágjai között intézetünket érintette a legérzékenyebben. Fakultásunk mélyen érzett gyászát külsőleg is megfelelően kifejezte, midőn családjánál testületileg kifejezte mély részvétét a gyászban, ravatalára koszorut helyezett, intézetünk egészében gyászt öltött, épületünkön — melyet az a megtisztelés ért, hogy a tudós férfiú, a tudomány csarnokában pihent ravatalán — 8 napig lengett a gyászlobogó, ifjaink ravatala mellett diszörséget állottak, temetési szertartásán két tanárunk — bár más minőségben — halotti orációval, illetőleg síri búcsuszóval és énekkarunk gyászdalokkal közreműködött. Jegyzőkönyvünk hálás kegyelettel őrzi emlékét „a fáradhatatlan munkásnak, kit pihenésre csak az Úr parancsszava birhatott. Hálás szívvel örökítette meg azt a sok munkát, nehéz törődést, amellyel a boldogult fakultásunk legmagasabb érdekeit szolgálta lelkének minden erejével, komoly felelősségérzetével, akár ha a vigyázói gondot hordozta szigorral és igazsággal, akár ha az ifjúság szellemi javainak öregbitésén dolgozott tudományos műveivel

a vizsgálatokon encyklopaedikus oktatásaival, akár ha töprengve fáradozott fakultásunk anyagi ügyeinek konszolidálásán, vagy ifjaink jólétének biztosításán. Minden szavában, cselekedetében istenországának szolgálata volt reá nézve az egyetlen cél, az egyetlen érdek s bizony, az egyetlen jutalom is. Lelke az örökkévalóságot kereste tudós alkotásaival épp' úgy, mint a mindennapi kötelességek példásan pontos teljesítésével s épen ez adja meg az ő hű és nemes életének igazi értékét, pásztori hivatalának akár prófétái, akár doktori, akár birói tevékenységét becsüljük is meg. "Nekünk, mint tudományos intézetnek, első sorban a doktorit kell néznünk és tanítványaink elébe állítanunk. Előljáráóságunk azért úgy határozott, hogy fakultásunk „*Bartók-émlékünnep*“-én Dr. Bartók György püspök *mint theologus* méltattassék a jövő tanév ünnepélyes megnyitása alkalmával, kötelességünket teljesítve ezzel egyfelől szegényes, magyar protestáns theologiai irodalmunk története iránt, másfelől ifjúságunk eszményekkel való nevelése iránt, hogy amit ő immár szemtől-szembe lát: láthassuk mi is bár tükörcdarabokban: az istenes életnek a fenségét és a küzdelmekben is gyönyörűségét. Emlékezete fakultásunk történetében is egy fényes lapot jelent, hisz' az alább ismertetendő s ez évhez kapcsolódó nagyjelentőségű szervezeti átalakulásunk is, az ő évek sorára visszanyuló, előkészítő munkájának érett gyümölcse. A fáradhatatlan vezérnek, hű főpásztornak emlékezete intézetünk történetében is áldott!

A mily szomorú volt a Dr. Bartók György püspök elvesztése, ép' oly nemes örömmel és jóleső büszkeséggel töltötte el fakultásunkat az, hogy örökét az egyházkerület osztatlan bizalma 1908. febr. 18-án fakultásunk igazgatójára *Kenessey Bélára* ruházta át. A kitüntetés ugyan elsősorban az ő személyét illette, de méltán érezte kitüntetve magát intézetünk is, mert bár az ő sokoldalú és áldásos munkássága egyházi életünk egész mezejére kiterjedett, s mindenütt nemes gyümölcsöket termelt: mégis az ifjú Timotheusok nevelése volt 23 év óta — s ebben 13 a mi intézetünk körében — az ő legsajátosabb s nemes lelkéhez legválatlanabbul odanőtt munkakör, amelyben egyháza iránt elévülhetetlen érdemeket szerzett s a melyben való fáradozása tüntette ki egyéniségének vezetésre hivatott nemességét, széles látókörét, hivatásához való hűségét és buzgalmát. Előljáráóságunk, tanárkarunk és ifjúságunk a szeretet minden jeleivel elhalmozta igazgatóját püspökké választatása és beiktatása alkalmával, midőn ismételten testületileg tisztelgett, az ünnepélyekben tevőleges részt vett; jegy-

zökönveiben pedig kifejezést adott annak, miszerint őszinte sajnálatát afelett, hogy elveszti intézetünk igazgatóját, ifjúságunk atyai nevelőjét, a szeretettel, tisztelettel övezett kollegát, örömmé változtatja az a tudat, hogy kiváló tehetségeit nagyobb munkakörben értékesítvén, élete és munkássága mind több-több áldásnak leendő forrása anyaszentegyházunk egészére nézve és az a bizonyság, hogy — ki a papképzés fontosságát az egyházra nézve teljes jelentőségében értékelni tudja — jóindulatát, bölcs és szeretetteljes irányítását és támogatását nem fogja megvonni ezután sem intézetünkötől, mint annak immár törvényes főfelügyelője. — Midőn e minőségében e helyen is szíves bizalommal üdvözljük, kívánjuk, hogy a Kegyelem Istene tegye áldásossá főpásztori működését egész anyaszentegyházunkra, egyházkerületünkre és benne theol. fakultásunkra!

Amennyiben egyházkerületünk szervezete szerint a Püspök akadályoztatása esetén hivatali helyettese a püspöki hatáskörben — s így fakultásunk főfelügyeletében is — az egyházkerület egyh. főjegyzője: itt kell megemlítenünk azt is, hogy egyházkerületünk a püspökhelyettes-főjegyző megválasztásánál is kiténtette fakultásunkat; nemcsak azzal, hogy két tanára: Nagy Károly és Pokoly József szerepelt a jelöltek között, hanem főleg azzal, hogy *Nagy Károlyt* jelentékeny szótöbbséggel az 1908. április 9-iki közgyűlés tényleg főjegyzőjévé is választotta. Legyen e körben való munkásságán is Isten áldása!

2. Változás a tanárkarban. Intézetünk tanárkara, fakultásunk egyik elsőrangú büszkeségének, néh. Molnár Albertnek elhalálása folytán, éveken át hiányos volt, mert a gyakorlati theologia nagyfontosságú tanszéke — főleg abból az okból, mert a méltó utód beállításának súlyos felelősséggel járó feladata várakozást parancsolt — rendes tanárral betöltve nem volt. E hiányon az 1907. évi májusi rendkívüli közgyűlés segített, midőn nagy szótöbbséggel *Ravasz Lászlót*, theologiai magántanárt és a filozofia doktorát, a néhainak kedves tanítványát ültette Molnár Albert örökébe. Tanszékét 1908 szept. 15-én, e tanév ünnepélyes megnyitása keretében tett hivatali esküvel és „*Az élet igazsága*“ címen megtartott székfoglaló értekezésével foglalta el fakultásunk előjárósága nevében *Kenessey Béla* akkori igazgató és az egyházkerület nevében *dr. Bartók György* akkori püspök által üdvözlöztetvén. Az Értesítőnk I. részében közöltek felmentenek az ünnepély jellemzésének kötelezettsége alól, de egy esztendő mindennapi

munkájának tapasztalatai után örömmel állapíthatjuk meg azt, hogy dr. Ravasz Lászlóban egyházkerületünk hagyományos bölcsessége mindenben méltó utódot ültetett a néh. Molnár Albert székébe, ki képzettségének alaposágával és sokoldalúságával, ifjúi lelkesedésével, az evangélium hirdetésének és a lelkipásztori feladatoknak magas ideálmussal telt felfogása által, máris teljes mértékben meghódította tanítványait és megszerezte úgy az őket, mint tanártársai szeretetét és becsülését s garanciát nyújt arra, hogy a gyakorlati theologia fakultásunkon nemcsak tantárgy, hanem keresztyén vallásos, reform. jellemképzés és egyben gyakorlat legyen. Isten áldása legyen munkáján!

Az egyik üres tanszéket alig töltöttük be s máris megürült egy másik. *Kenessey Béla* püspökké történt megválasztásával az *új-szövetségi bibliai-tudományok* tanszéke lett üressé. A lefolyt tanévben ugyan ez nagyobb nehézséget nem okozott, miután a Főtitiszteletű Püspök úr önfeláldozó erőfeszítéssel tanszékének teendőit Előljáráóságunk felkérésére a második félévben is végezte, újabb hálára kötelezve ezzel intézetünket és tanítványait. De az erdélyi püspök teendői mellett, erre jövőre gondolni sem lehet. Egyházkerületi közgyűlésünk (1908. évi április 9—11. kg. 38. jksz.) el is rendelte e tanszék betöltése ügyének olyan előkészítését, „hogy a választás a f. év őszén tartandó egyházkerületi közgyűlésen megtartható legyen“, s ha ez legyőzhetetlen akadályokba ütköznék, idevonatkozólag jelentés tétessék. Egyházkerületünk ismét egy nagyfontosságú s fakultásunk és papnevelésünk életére messze kiható lépés előtt áll; de bizunk a jó Istenben és kerületünk bölcsességében, hogy e kérdés is helyes megoldást fog nyerni s hit és tudás, új erő lelkesedésével fog papnevelésünk szolgálatába állani.

Addig is Előljáráóságunk, az Igazgatótanács jóváhagyásával úgy intézkedett, hogy a jövő tanévben e tanszék előadásra kerülő tárgyait helyettesek adják elő és pedig az új-szövetségi isagogikát (irodalomtörténet) heti 3 órán Pokoly József; az új-szövetségi bibliai-theológiát pedig csakugyan heti 3 órán dr. Kecskeméthy István.

Fakultásunk életében a tanárkart érintő egy új nagyjelentőségű lépésről kell a most befejezett tanév kapcsán beszámolnunk. Ez az, hogy intézetünkben ez évben kezdődött meg a *docensi előadás. Ifj. Dr. Bartók György* fakultásunknak egykori kitűnő növendéke, jelenleg a nagyenyedi Bethlen-kollegium megválasz-

tott r. tanára, a bölcsészeti tudományok doktora, az egyh. ker. közgyűléstől nyert „*venia docendi*“ alapján két speciál-kollegiumot hirdetett és tartott „*Des Cartes és követői, különös tekintettel val-lás filozófiájukra*“ és „*A mythos-képzés lélektana*“ címmel, heti két, illetőleg heti egy órán. Az előadásokat, dacára a távolságnak, — mert Nagyenyedről járt fel — elég rendszeren megtartotta s a hallgatók elég szép számmal és buzgósággal hallgatták, elismeréssel adózván a lelkes előadónak.

A theol. tanári succrescentia s a hazai prot. theol. tudományosság s papságunk tudományos továbbképzésének érdeke egyformán megkövetelné — s fakultásunk alapításának tervezetében benne is volt — hosszabb-rövidebb ideig tartó, de legalább a megélhetést biztosító rendszeres javadalmazású docenturák fenn-tartását. Fájdalom, eddig még egyik theol. akadémiánkon sem tapasztaljuk ennek meghonosulását, s fakultásunkat is mindedig az anyagiakban való szükség megakadályozta ez intézmény rend-szeresítésében. Talán ez áldozatkész és egyéni buzgóságból fakadt kísérlet — melyért ifj. dr. Bartók György tanár úrnak e helyen őszinte köszönetünket kifejezni kedves kötelességünknek tartjuk — kapcsolatosan az épen folyamatban levő *theológiai tanterv-revisióval* e fontos érdek kielégítését is közelebb viszi óhajtott céljához, amit a hozzáfűződő nagyfontosságú érdekek javára őszin-tén óhajtunk is s amit fakultásunk, bizonyára, ereje mértékéhez képest, készséggel próbál meg gyakorlatilag is valósítani.

3. Változás a szervezetben. Fakultásunknak tizenhárom éves fennállása óta, főleg a mindinkább zilálódott anyagi ügyek kapcsán, ismételten felmerült a kérdés az intézet szervezet-változ-tatása iránt, ami, természetesen, csak az intézet belső tagozódására, életműködésére s az egyházkerülethez és szerveihez való viszonyára vonatkozott és semmiképpen sem érintette a helybeli Ferencz Jó-zsef tudomány-egyetemmel való — olyan a milyen — kapcsolatát.

Messze vinne a változtatás indokainak részletes felsorolása. A sok közül csak két, az anyagi életet érintő mozzanatra mutatunk rá. Az egyik az, hogy miután a tanintézet és internátus-konviktus elkülönítve költségvetésileg soha sem volt: az eleitől kezdve túl-olcsó konviktus-internátus (160, majd 200 K évi díjjal, melynek felénél több kedvezmények címén a növendékeknek mindig elenged-tetett) a lefolyt 12 év alatt az intézet alaptökéjéből több mint 160.000 K-t emésztett fel, évi 8000 K-val rövidítvén meg ezáltal az alap jövedelmét, elannyira, hogy az egyházkerület a fakultás

költségvetésének egyensúlyban tartására kénytelen volt ismételtelen más céljaitól elvont nagyobb összegű évi segélyeket szavazni meg s a kívánt egyensúly még sem tudott helyreállani. — A másik az, hogy intézetünk egyházi társadalmunk köztudatában, a valóságnak megfelelően, úgy szerepelvén, mint amelynek összes szükségéről a — helytelenül — gazdagnak tartott kerület gondoskodik: állandóan nélkülözte e társadalom részéről azt a segédmező támogatást, melyet papképzésünk és a papi pályára készülő, többnyire anyagiakban szegény ifjúságunk megérdemel s korábban, a Bethlen-kollégiummal való kapcsolatában, élvezett is. Ezekon kívül egy ily nagy intézet a maga mindennapi háztartási szükségéi kielégítésével és számontartásával túlságosan terhelte az egyházkerület központi adminisztrációját is.

Ezek és több más okok végre arra birták egyházkerületünket, hogy 1908. április 11-iki közgyűlésében 37. jksz. határozatával elfogadván a Zeyk Dániel egyh. ker. főgondnok elnökle alatt korábban kiküldött 10 tagú bizottság munkálata alapján előterjesztett igazgatótanácsi javaslatot, theol. fakultásunk szervezetét fontos vonatkozásokban új alapokra fektette.

Ez újításnak két alapgondolata: a *vagyonügyi autonomia* és az *internátus-konviktusnak a tanintézettől való elkülönítése* külön költségvetés és háztartás alapján. Ezekhez kapcsolódnak egyebek, mint ezeknek folyományai.

a) A *vagyonügyi autonomiával* az intézet vagyonkezelése a megállapított „Normál-költségvetés“ szem előtt tartásával, mely 79.055·59 K bevételt, 75.846·00 K kiadást és 3209·59 K felesleget, a Konviktusé pedig 38.520 K bevételt és ugyanannyi kiadást mutat — természetesen az egyh. ker. Igazgatótanács felügyeleti jogának épségben tartásával — egy 15 tagból álló Előljárásságra ruháztatik, akik közül 5 egyházi és 5 világi tagot az egyh. ker. közgyűlés választ, az 5 theol. rendes tanár tagból pedig hármat a theol. fakultás tanárkara, a mindenkori igazgató és gazdasági felügyelő-tanár hivatalból való tagok lévén. Ezenkívül tagja az Előljárásságnak a mindenkori püspök, mint a theol. fakultás főfelügyelője, de aki előljárásságielnök nem lehet, hogy igazgatótanácsi elnöki minősége nehézségeket ne okozhasson. Ezen Előljárásság fogja a kidolgozandó és megerősítendő Szabályzat szerint intézni a fakultás kormányzatát, mely az intézet közvetlen vezetését négy éves ciklusokra a theol. rendes tanárok közül választott és 600—600 K tiszteletdíjjal javadalmazott igazgató, gazdasági és konviktus-internátusi felügyelő-tanár által eszközli.

b) *Az internátus-konviktus* külön háztartással és költségvetés alapján (a konviktus lehetőleg bérleti rendszerrel!) a benne résztvevők költségén tartandó fenn, a tanintézet csak közvetve, a theologus ifjaknak adott ösztöndíjak által járulván hozzá a fenntartásához. Konviktus-internátusi — évharmadonként előre fizetendő — díj: a) egyetemi hallgatóknak — amennyiben nem állami ingyenesek — évi 400 K; b) theologusoknak évi 300 K konviktusi és 40 K — félévenként fizetendő — internátusi díj.

c) *A tanintézet* ügyei közül ez alkalommal a tanári fizetések és az ösztöndíjak rendezettek.

a) *A tanári fizetések* mérsékelt rendezése, az E. T. VI. t.-c. 112. §-ának ezidő szerinti lehető tekintetbe vételével — mert a teljes állami mintára való rendezéshez a költségvetésben kellő fedezet nem mutatkozott — a következőleg eszközöltetett és léptetett életbe a f. év július 1-vel: A nyilv. rendes tanár kezdőfizetése évi 4800 K, amely öt izben esedékes ötödéves korpótlékokkal 8000 K végzőfizetésre emelkedik akként, hogy 1., 2., 4., 5-ik ötödéves korpótlék 600—600 K, a harmadik pedig a 15-ik szolgálati év után 800 K.

Bár az előterjesztés is elismeri, hogy ez a rendezés végeredményében a szolgálat egész ideje alatt 9000 K-val kevesebbet juttat tanárainknak, mint a jelenlegi állami akadémiai tanárok fizetése: nem csalódott azon kifejezett várakozásában, hogy az érdekelt theol. tanárok, kik „dacára a megélhetési viszonyok folyton súlyosbodott voltának, ezideig soha sem kértek fizetésrendezést“, megnyugvással fogadják ezt is. Mert valósággal nemcsak megnyugvással, de hálával és elismeréssel vették azt, hogy az erdélyi egyházkerület azt a magatartását theol. tanárainknak, miszerint a kerülettel orgánikusan összeforrvá, mindig számolni igyekeztek a kerület egyetemes helyzetével, azzal jutalmazta, hogy minden hazai reform. theol. akadémiaik közt elsőnek a mi fakultásunk tanárai fizetését rendezte a kor- és törvény követelményeinek és saját anyagi erejének bölcs mérlegelésével, újabb példát adva és bizonyosságát szolgáltatva annak, hogy — kitűnő hagyományaihoz képest — ma is és mindig kész legfontosabb érdekei munkásait méltányolni és hogy a szerénység és türelmes várakozás nem akadály a tisztességes boldogulásnak.

β) *Ifjúsági ösztöndíjak*. Kerületünk tanintézeteinek egyik legnemesebb hagyománya, hogy az ifjúságot az intézet integráns alkotórészének tekintve, annak sorsáról, megélhetéséről való gon-

doskodást, mindig saját elsőrendű feladatai közé sorolta. Ezért is neveztetnek kezdet óta „alma mater“-eknek.

Nagy alapítóink gondja fakultásunknál is kiterjedt erre, sőt e tekintetben — a kezdő intézet s egyházkerületünk akkori viszonyai érthetővé is teszik — bizonyos mértékig túlhajtásokba is mentünk, mint arra már reá is mutattunk.

A helyes mederbe ezt az ügyet is a már hivatkozott ker. közgyűlési határozat terelte, megállapítván, hogy intézetünk növendékeinek a következő ösztöndíjak állnak szolgálatukra:

A theologusoknak: 15, 200—200 és 1, 180 K-ás stipendium a nagyenyedi Bethlen-kollegiumtól járó fejedelmi-alumneum alapítványból; ünnepi követségek (legáció) egy-egy sátoros ünnepre 4500—5000 K bevétellel; 650 K pályadíjakra és tandíjmentesség minden theologusnak a fakultáson hallgatott tárgyak után. Sőt tovább ment s megengedte, hogy a tanintézet zárszámadásában kimutatott Gecse- és Baldácsy-alap feleslege terhére is adhatók legyenek ösztöndíjak s e tekintetben az Igazgatótanács jóakarata odáig ment, hogy a dolgot anticipálva már a következő tanévre 20, 100—100 K-ás ily ösztöndíjat engedélyezett.

Tanárnövendékeknek: 18 tanárnövendéknek ingyenes konvik-tusi és internátusi ellátás a m. kir. kultuszminiszter úr által adományozva.

Meggondolva már most azt, hogy e mindenfajta segélyek összege meghaladja az évi 25 ezer koronát egy 120—150 növendékre tervezett intézetnél: el kell ismerni, hogy intézetünk e tekintetben is első helyen áll a hasonlók között.

Amiben pedig még magunk is érezzük a hiányt, t. i. hogy derék, de teljesen vagyontalan ifjak számára a megélhetést biztosítani és tanulmányaik öregbítésére külföldi egyetemekre menő kiváló tanítványaink részére megfelelő segélyt adni nem tudunk: hisszük, hogy az idők rendjén ebben támogatásunkra jön, a mi — bár sok oldalról igénybe vett, de a jótételben soha ki nem fogyó — egyházi társadalmunk, csak legyen, aki a kellő időben e szükségünkre irányítsa és felhívja a figyelmet. Mert „néma gyermeknek anyja sem érti szavát!“

γ) *Tanulmányi berendezkedésünk* tökéletesbítése tekintetében is komoly s reméljük mihamarább valósulásra kerülő terveink vannak. Mindenek előtt súlyt helyezünk a *special collegiumokra* s mert ezekhez legtöbb esetben *idegen nyelvek* ismeretére van szükség, tárgyalásokat folytatunk ezek célravezetőbb taníttatása iránt.

Könyvtárunkat — reméljük — már egy év alatt olyan módon helyezhetjük el és rendezhetjük be, hogy ahhoz mindenki könnyen hozzáférhessen a napnak bármely szakában s így az önművelésre több alkalmat nyújthassunk, a minék tekintetbe vételével dolgozzuk át internátusi rendszabályainkat is. Szóval igyekszünk mindent megtenni, hogy ifjúságunk ne csak tanuljon, de tanulmányozzon s az önművelést és öntevékenységet már itt megszokja és megszeresse.

d) *Átmeneti intézkedések.* Mind ezen szervezeti változások bizonyos átmeneti intézkedéseket tettek szükségessé. Ezek közt első helyen áll, hogy előterjesztésünkre az Igazgatótanács eddigi derék és munkás *gondnoki karunkat*, — mandátumaik lejárván — felkérte, hogy tisztüket az eddigi buzgalommal az őszi egyházkerületi közgyűlés által megalkotandó új Elöljáróság hivatalba lépéséig, megtartani és betölteni sziveskedjenek, akik ezt hálára kötelező készséggel megígérték és teljesítik is.

Ideiglenesen és helyettesi minőségben beállítottak továbbá az *akadémiai tisztségek* is: az igazgatósággal Nagy Károly bizatván meg, ki ezt helyettesként már ez év márciusa óta végzi; a gazdasági felügyelőséggel Pokoly József; a konviktus-internátus felügyeletével pedig dr. Ravasz László.

3. **A fakultás népessége.** Az 1907—908 tanévre *felvételért folyamodott* összesen 168 ifjú, öttel több, mint a megelőző évben. És pedig a) theologus: 134 (régi: 103, új: 31) és b) egyetemi hallgató tanárnövendék: 34 (régi: 18, új: 16), akik a felvételi kariülésen mindannyian fel is vétettek.

Nem fogadták el felvételi feltételeiket s okmányaikat visszakérve nem iratkoztak be: 4 új theologus és 5 tanárnövendék.

Beiratkozott szept. 10. és köv. napjain: a) *theológiára*: I. évre: 31; II. évre: 40; III. évre: 25; IV. évre: 34. — összesen: 130 theologus. b) *tanárnövendéknek*: I. évre: 11 II. évre: 3 III. évre: 6; IV. évre: 9, -- összesen: 29 egyet. hallgató tanárnövendék. Együtt 159 ifjú.

Kimaradt a tanév folyamán: a) theologus: I. éves 3 (más pályára ment); II. éves: 1 (betegség miatt); összesen; 4. b) tanárnövendék: IV. éves: 3 (részint Budapestre távozott, részint kiköltözött). Összesen: 7.

A *tanévet végezte* tehát intézetünkben: 126 theologus és 26 tanárnövendék; összesen 152 ifjú.

4. **Az ifjúság segítéyzése.** a) *A theologus ifjak* az 1907.

aug. 29-iki felvételi ülésen az egyh. ker. közgyűlés 70—1906 jksz. határozat szem előtt tartásával, a következő kedvezményekkel vették fel az internátus-konviktusba: 1. 50 kor. évi díjfizetéssel 10; 2. 100 kor. évi díjfizetéssel 36; 3. 200 kor. évi díjfizetéssel: 52. Tizenhaton részesültek 200—200 koronás ösztöndíjban a Bethlen-kollégiumi fejedelmi alapítványból, akik közül 7 a 100 koronás évi díj fizetők közé, 9 a 200 koronások közzé volt sorolva s így teljesen ingyen láttatott el 16 theologus, sőt ezek közül 7 az ingyen ellátáson felül még további 100—100 korona készpénzben is részesült. Künnlakónak vétetett fel: 36. b) *A tanárnövendékek* közül állami ingyenes ellátást kapott: 18; 400 korona évi díjat fizetett: 8.

A theologus ifjak közül a nagyenyedi Bethlen-kollégiumtól járó 200—200 K-ás fejedelmi ösztöndíjat élvezték: az I. félévben: Gyengye György, Nagy Géza, K. Nagy Lajos, Varga Zsigmond IV. é.; Kiss Mihály III. é.; Farkas Albert, Gotthárd József II. é. theologusok (évi 100 K konviktus-internátusi díjfizetés mellett), továbbá: Rácz Miklós IV. é.; Káli Dénes, Salga Zoltán, Váncza János III. é.; Muzsnai László, Z. Nagy Lajos II. é.; Szilágyi János és Hegyi András I. é. theologusok (évi 200 K-ás díjfizetés mellett). A II. félévben az I. félévi tanulmányi eredmény alapján Nagy Géza, Káli Dénes, Váncza János és Z. Nagy Lajos helyett: Nagy Béla IV. é.; Mátyás Ernő, Kerestély János és Nagy Győző I. é. theologusok.

A tanárnövendékek közül a 18 állami ingyenes helyet a m. kir. közoktatásügyi miniszter úr a következőknek adományozta: Bartha Károly (I.), Falábu Dezső (III.), Felszegi István (I—II.), Gálfi Miklós (III.), Horváth József (I.), Józsa Andor (IV.), Kónya Imre (III.), Koppermann Gyula (III—IV.), Kovács Béla (IV.), Kövendi Károly (II.), Kristóf Domokos (III.), Mester Mihály (II.), Nagy Jenő (IV.), Pirigyi József (II.), Staudner Gyula (IV.), U. Szabó Gyula (III.), Varga Gyula (I—II.), Vinczy Károly (IV.), illetőleg ez utóbbinak Budapestre távozta után: Szabó István (I.). — Tanárképezdei (800 K-ás) ösztöndíjat élveztek; György Ferencz, Hoffer András és Kovács Béla IV éves tanárnövendékek. — Ferencz-József-Erzsébet királyné ösztöndíjat (714 K 32 fill.) kapott Nagy Sámuel (I.).

Ezekon kívül a theologiai ifjak nemcsak mindnyájan tandíjmentességet élveztek a theol. fakultáson hallgatott előadások után, sőt a „jelen“ és „jó“ előmenetelük után a fakultás pénztára fizette az egyetemi tandíjakat is az I. félévben 1290 K-t; a II. félévben 1110 K-t; a legáció kedvezményében pedig mindnyájan részesültek.

5. **Tanulmányi előmenetel.** A *theologus* *ifjak* tanulmányi előmenetelét a következő táblázatos kimutatás tünteti fel a kollokviumokra, illetőleg vizsgálatokra nézve:

Beiratkozott theologusok tanulmányi adatai az 1907—8. tanévről.

Évfolyam	I. év		II. év		III. év		IV. év		I—IV.		Theologiai alap	Első felkészítők	Második felkészítők	A három vizsgálatból együtt
	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.				
Jeles ---	7	8	6	6	6	5	5	3	24	22	5	3	6	14
Jó ---	10	9	17	12	9	3	14	12	50	36	8	7	13	28
Elégséges ---	8	3	14	7	6	7	13	15	41	32	7	11	11	29
Egy tárgyból elégtelen ---	—	1	—	3	—	1	1	—	1	5	3	5	—	8
Két tárgyból elégtelen ---	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2
Több tárgyból elégtelen ---	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Összesen vizgáltak:			81
											23	28	30	
Nem kollokvált egy tárgyból ---	1	4	—	6	1	2	—	—	2	12	Nem tettek vizsgálatot: a volt			35
Nem kollokvált két tárgyból ---	—	—	1	1	—	1	—	1	1	3	II. évesek	IV. évesek	III.-lelkészek	
Nem kollokvált több tárgyból ---	2	3	1	4	3	4	1	5	7	16	19	13	3	
Kimaradt ---	3	—	1	—	—	—	—	—	4	—				
Összesen ---	31	28	40	39	25	23*	34	36**	130	126	42 ¹⁾	41 ²⁾	33	116

** *Megjegyzés.* Két egyetemet végzett theologus az I. félévben a III., a II. félévben a IV. éves theologusok közé számoltatott.

¹⁾ 3. III. éves tette, betegség miatt elmaradott alapvizsgáját.

²⁾ 5-en korább végezettek tettek részint javító, részint betegség miatt elhalasztott vizsgát.

A *tanárnövendékek* közül *alapvizsgájukat* letették: Falábu Dezső (III.) dicséretes, jó; Kónya Imre (III.) jó, jó; Szabó Gyula, (III.) dicséretes, jó; Mester Mihály (II.) dicséretes, jó eredménnyel.

Szakisvizsgálatot tettek: Dóczy Ferencz dicséretes, jó; Hoffer András jó, jó Nagy Jenő jó, jó eredménnyel.

Doktorátust tett: Nagy Jenő „cum laude“ fokozattal.

6. **Tudományos önművelés.** Az ifjuság tudományos önművelésének mérhető nyilvánulása az önképzőköri tevékenység és a pályázatokban való részvétel. Az elsőről az „Ifjúsági egyesület“ beszámolójában találunk épen nem megnyugtató megemlékezést.

A *pályázatokra* nézve adataink a következők:

Kitűzve voltak:

1. *A bibliai tudományok köréből:*

Az új-testamentomi profetismus beható ismertetése.

Jutalma a Szász Domokos-alapból 70 kor.

2. *A systematika theológiából:*

A protestánsizmus kálvini-irányának dogmatikai jelleme s ennek nyilvánulásai a XVI. század hitvallási irataiban.

Jutalma a gr. Teleki és a Szász Domokos-alapból 70 kor.

3. *Az egyház történetéből:*

Az „articularis“ helyek története.

Jutalma a Szász Domokos-alapból 70 kor.

4. *A gyakorlati theológiából:*

a) Egyházi beszéd szabadon választott textus felett.

Jutalma a Nagy Péter-alapból 40 korona.

b) Egyházi beszéd. Ésaías XL: 27—31 felett.

Jutalma a Molnár Albert-alapból 40 kor.

c) Predikáció műfordítás francia, vagy német nyelvből.

Jutalma a Nagy Péter-alapból 40 korona.

d) A legjobb predikáció írójának és előadójának, aki évközben a homiletikai seminariumon ilyenek találtattott.

Jutalma a Nagy Péter-alapból 30 korona. (Nyílt pályázat.)

5. *A bibliai nyelvekből szóbeli nyílt pályázatra:*

Ésaías XL—LXVI. a héberből.

Apost. Csel. a görögből.

Jutalma a Szász Domokos-alapból 70 korona.

6. *A héber nyelvből* az I. é. theologusok között legtöbb előmenetelt tanusító ifju jutalmazására 32 korona.

7. *A legjobb hármonium-játszó* jutalmazására 70 kor.

Az eredmény, a szaktanárok itt közlött bírálatai alapján a következő volt:

1. *A bibliai tudományok köréből kitüzött pályatételre* — jelenti dr. Kecskeméthy István szaktanár — két pályamű érkezett be. Az 1. számú jeligéje: „Minden lélek, mely Jézust testben eljött Krisztusnak vallja, az Istentől van“ I. Ján. 4, 2., a 2. számúé: „A ki profétál, az embereknek szól épülésre, intésre és vigasztalásra.“ I. kor. 14, 3.

Az 1. számú mű szerzője igen szorgalmas, nagy munkát végzett. Azt mondja a szerző, hogy művének egész terjedelme 50 frott ívet tett volna ki; de ő ebből — igen helyesen — csak annyit nyújtott be (133. 4-edrét lapot), amennyiből művének iránya, felfogása teljesen megítélhető. Ez a beadott rész is elég

bizonyosságát adja szerző szorgalmának és olvasottságának, valamint annak, hogy szeret és tud is gondolkodni: úgy hogy, bár a profetizmusról adott meghatározása nem precíz, róla fájlált felfogása nem elég mély, amennyiben azt tisztán az Isten segítségével való reménykedés vagy hit megnyilatkozásának tartja; és bár a tárgyan való uralkodása, talán épen művének nagy terjedelménél fogva, nem egészen kifogástalan azért mindent összevéve mégis dicséretet érdemel.

A 2. számú mű kész exegetát árul el. A tételt egészen helyesen fogja fel és helyesen fejt ki. A profetizmusról adott meghatározása pontos és helyes, felfogása mély, bibliai. Ő a prófétálásban az isteni akaratnak és pedig természetesen üdvakaratsnak közvetlen kijelentésen alapuló hirdetését látja. Okfejtése, gondolatmenete, felosztása, egész tárgyalási módja logikus, következetes, áttekinthető, kerek módszeres. Teljes elismerést és dicséretet érdemel.

Javasolom ennél fogva, hogy a pályadíj adassék ki dicsérettel a 2. számú pályamű szerzőjének, melynek jeligéje: „A ki prófétál, az embereknek szól épülésre, intésre és vigasztalásra. I. kor. 14, 3.“ — az 1-ső számú „Minden lélek, mely Jézust“ stb. jeligéjű pályamű szerzője pedig dicsérettel és amennyiben lehet, (talán 40 kor.) szorgalomdíjjal jutalmaztassék.

A jutalomban (70 kor.) a második pályamű szerzője: *Varga Zsigmond* IV. é. theol. részesült; a „dicséret“-et érdemlett első munka szerzője: *Imreh Lajos* II. é. th. volt.

II. A sythematika theologiából kitzüött kérdésre nézve *Nagy Károly* szaktanár jelenti: Egy pályamunka érkezett be „Megtérés és — megszentelődés“ jeligével 162 írott 4-rét ív lapon. Írója, nyilván, nagyon szószerinti exegéta, mert a kérdést a pályatétel mondat szerkezetének szolgálai követésével két részre osztja: az első részben a kálvini irány dogmatikai jellemét; a másodikban ennek, egy pár XVI. századi hitvallási íratban való nyilvánulását mutatva fel. Methodusa nem az indukció, hanem utólagos igazolása a hypothezisnek, melyet nem maga állít fel, hanem az e kérdéstről keletkezett — német — irodalmi művek, főleg Baumgarten, Plank, Goebel, Lange, Br. Bauer, A. Schweizer, Schneckenburger, Güder művei ismertetése és bírálata alapján, ez utóbbítól kölcsönözve állapít meg. Munkája e nagyobbik — és határozottan értékesebb felére (118 oldal) következik a második rész: „A dogmatikai jelleg nyilvánulása a konfessziókban“, melyben kizárólag a Kálvin befolyása alatt keletkezett Cons. Tigurinus, Cons. Genevensis,

Conf. Gallicana, Anglicana, Scoticana, Hungarica, Catech. Heidelbergensis-nek adja egy-egy az egész összefüggéséből kiszakított — de elég jellemző részét. Főhibája, hogy a kérdést majdnem kizárólag a lutheri irányhoz való viszonyában tárgyalja és sem a katolicizmusra, sem az unitarizmusra és prot. szektákra nem terjeszkedik ki és a kérdés tárgyalását nem tudja egységes, belső összefüggésbe hozni a konfessziókkal. Főérdemét a kérdés körüli irodalom ismertetése képezi s egyéb hiányosságaitól eltekintve, főleg mint szorgalmas tanulmányozó ezzel érdemli meg a kitűzött jutalom kiadását.“

Írója, kinek a jutalom ki is adatott, —: *Varga Zsigmond* IV. é. theologus.

A magyar prot. egyháztörténelem köréből kitűzött s „*Az articuláris helyek története*“ című pályakérdésre egy pályamű érkezett, melynek jeligéje: „Eljött az eső, eljött az árvíz“ (Mt 7, 25.)

Erről *Pokoly József* szaktanár a következőkben referál:

„A pályamű szerzője a forrásműveknek fontosabbjaival igen jó ismeretségben van és azokat — többnyire elsőrendű források — időrenden ügyesen és eléggé áttetsző rendszerrel fel is használja. A maga elé kitűzött feladatot sikerrel oldotta meg, amiben nagy mértékben támogatta tárgyismeretén kívül az egész műből kitetsző érdeklődése és tárgya iránt tanúsított meleg érdeklődése.

Mindazonáltal, habár a munkáról magában t. i. úgy a mint van s nem a feladatot tekintve, nagy elismeréssel kell is nyilatkoznom; másfelől ki kell emelnem, hogy bizonyos alapkérdések körül még nem bir elegendő tájékozottsággal. Így mindjárt első sorban is nincs tisztában az articuláris helyek fogalmával.

Ő az 1681 XXVI. tcikk 1—11.; 13—18. §-aiban *név szerint* megemlített helyeket tekinti a később u. n. articuláris helyeknek. Holott oda értetnek a csak általánosságban jelölt s meg nem nevezett helyek is, p. o. a 12. §-ban felsorolt megyék mindama községei, melyekben e törvénycikk keletkezésekor a protestánsoknak templomaik, egyházközségeik voltak. stb. (18., 19. §.) És ezen „articuláris helyek“ az összesnek több mint $\frac{9}{10}$ -ed részét tették.

Egy másik, bár a fentivel összefüggésben álló fogyatékosága szerzőnek az, hogy az articuláris helyek eredetét az említett soproni törvénycikkben keresi a Leopoldina Explanatio helyett. Holott ez a királyi rendelet volt az, mely különbséget tesz a nyilvános és magán vallásgyakorlat között, mit törvényeink nem ismertek, de nem ismert addig a gyakorlat sem. És azután a nyil-

vános vallásgyakorlatra nézve megállapítja, hogy ezzel a protes-
tánsok csak az *articularis*, azaz a törvényben (de nemcsak az
1681. XXVI. cikkben) megemlített helyeken bírnak.

Ezekből a tévedésekből következik az 1681. XXVI. t.-cikk-
nek helytelen felfogása, mintha t. i. ott a nyilvános vallásgyakor-
latra kijelölt helyek volnának felsorolva. Pedig ott az áll a) a hol
a protestánsoknak most templomuk van, ott megmaradnak jövőre
is annak birtokában b) a hol templomukat elfoglalták s ezt fel-
nem szentelték kath. rítus szerint: ott visszakapják, c) a hol
egész megyékben templomuk nincs, ott helyek neveztetnek meg,
melyeknek földesurai kötelesek a protestánsoknak templom épí-
tésre ott területet átengedni stb.

Ezeket azért sorolom fel ily részletesen, hogy a buzgó szer-
zőnek alkalmat adjak a további és helyesebb nyomokon induló
tanulmányozásra. E fogyatékoságokat, ha az illető még magyar
prot. egyháztörténeti előadásokat nem hallgatott, nem is veszem
tőle zokon. Különben pedig már súlyosabb megítélés alá esnék.

De mert szerző ismeretlen; csak az előttem levő művel fog-
lalkozom s az elég élénk, színes, bár túlságosan archaismust haj-
szoló és sok latinsággal élő nyelven írt, sok igyekezetről tanus-
kodó mű szerzőjének a pályadíjat szorgalomdíj gyanánt, egész
összegében kiadandónak vélem.

A kitűzött díjjal jutalmazott munka írója: *Varga Zsigmond*
IV. é. theologus.

IV. *A gyakorlati theologia köréből* kitűzött kérdésekre beér-
kezett művekről *Ravasz László* dr. szaktanár a következő jelen-
tést adta:

a) *Egyházi beszéd szabadon választandó textusra* — nem
érkezett be.

b) *Meghatározott textusra*: Ésaías XL. 37—41. verseire be-
érkezett két pályamunka. Az elsőnek címe: Az örök prófécia és
jeligéje így szól: Az igazság végtelen, mint az ég, szavak és fogal-
mak korlátoltak; a másodiknak címe: Elrejtett-e az útam az Úr-
tól? és jeligéje: Te adsz Uram nekünk állandó békességet.

Az első számú dolgozaton meglátszik, hogy a szerző vallá-
sos élettapasztalásai még inkább csak a *speculatio sphaerájában*
feküsznek és nem a praktikus síkban. A tárgyalt „problemák”
nálá még inkább a világnézet tényezői, semmint az élet ügye.
Úgy látszik, hogy fejlődésének útja jelenleg még az intellektualis-

muson vezet át, de beszédének vége felé arról tesz bizonyosságot, hogy a legjobb irányban halad és csak idő kérdése az, hogy megtalálja az élet nagy realitását. Beszédje három részre oszlik: az elsőben egy kis vallás-psychológiával azt akarja kimutatni, miképpen támad az emberi szívben az Úr örök hatalmáról tanuskodó hit; a másodikban — mintha csak a régi dogmatikusok szerinti természeti szövetségről a törvényszövetségre menne át — Istennek hatalmát, mint „bölcsgondviselést“ mutatja fel, hogy a harmadik részben Istenről, mint mennyei erők forrásáról örök kegyelemről és irgalomról beszéljen. Nagyszabású conceptio, de baj, hogy sem a textusban nincs meg, sem a kifejtése nem elég gyakorlati. A prédikáció a dogmatikai három országról írt rövid, összefoglaló elmélkedés, amely csak a harmadik rész vége felé lesz igazán prédikáció. A bevezetést a történeti helyzet megállapítása adja; aki ismerős a dologgal, annak jó, de járatlan embereket nem ragad meg. Stylusa fejlett, szép, talán rikító is néhol és nem elég tömör, erős. Bár jütalomra nem tartom érdemesnek, de szerzőnek mélyen járó, speculativ talentumát és tiszta, keresztyén világnézetét *dicséretre méltónak* ítélem.

A második dolgozat szerzője több gyakorlati érzéket, érettséget és homiletikai készséget árul el. Megkapja a hely igazi jelentését: az Úr jelen van látogatásaiban és a benne bízóknak diadalt ad. Az első rész theodiceája a talio-tannal szemben útal arra a hitbizonyosságra, hogy külső állapotaink nem jütalom, vagy büntetés lelki minőségünkért, mert a vallás a szívnek és Istennek közös ügye, ahová külső tényezők be nem szólhatnak. Isten mindig csak egy imádságnyira van tőlünk és a legnagyobb csapásban ép úgy megtaláljuk, mint a legnagyobb örömben. A második rész arról szól, mint ad az Úr diadalmat a benne bízóknak és mint változik kegyelmi ajándékká minden látogatása, az élet minden szenvedése. Szerző tisztán látja a dolgokat és számol a gyakorlati étellel. Nem speculál, hanem tényeket és értékeket állít szembe. Az alkalmazás e részben nem sikerült eléggé; valamint az *Urban bízás* gondolatának a kifejtése sem, amely alatt ő tisztán imádságot ért, pedig az többet: a teljes keresztyén életet jelenti. Kár, hogy fejtegetése terjengős és emiatt számai kúszáltak; a gondolat csoportok nem domborodnak ki, a határok összefolynak. Stylusában igen sok a szó és nincs numerus, pedig néhol szépen ír. Sok idegen kifejezést használ: misszio, idealizmus, Deuterocesajah stb., pedig ezekre nincs szükség. Szerző jó ígehirdető lesz, ha több belső renddel,

tisztább homiletikai szerkezettel és festőibben, elevenebben dolgozik. Ajánlom, hogy a pályadíjat szorgalom-díj gyanánt adjuk ki.

c) *Predikáció műfordításra* beérkezett három pályamunka: 1 németnyelvből, 2 francia nyelvből.

A német nyelvből fordított predikáció D. dr. Kirmss Pál, berlini lelkipásztor húsvéti beszédje Jób 19. 25a verse alapján: „Tudom, hogy az én megváltóm él“, amelyet fordító pályaműve jeligéjével is választott. Szerzőt jó érzéke vezette e Prédikációhoz, amely tartalmi értékénél fogva is egyike a modern német egyházi beszéd-irodalom remekeinek, de különösen rendkívül finom, bámulatosan átlátszó és mégis úgy szinben, mint erőben gazdag stylusáért igen hálás feladat elé állítja fordítóját. Fájdalom, szerző feladatát nem oldotta meg a kívánt sikerrel. A beszédet megértette és mindenütt hozzáférközött az igazi jelentéshez — kivéve egy pár germanizmust, amivel nem tudott megbirkózni — de ez nem is volt nagy mesterség a Kirmss tiszta, pontos és könnyű stylusa mellett, hanem ahol az írásművészet követelményei kezdődnek, szerzőnk képességei véget érnek. Fordítást adott, értelmeset és hozzá elég csinosat is, de műfordításnak a legjobb akarattal sem nevezhető egyébként igen derék kísérlete. Tulságosan ragaszkodik az eredeti szöveghez és magyar nyelve emiatt tele lesz germanizmussal. Általános hibája az, hogy igen sok szóval él; stylusa nem elég tömör és ami fő, prózájának nincs numerusa, ennél fogva nincs jelleme és belső idoma. Írásmódja még zavaros, kiforratlan; messze áll még attól a foktól, hogy a logikai és esztetikai törvényeket a nyelv életében fölismerje és fogalmazásánál érvényesítse. Mivel azonban lelkiismeretes és gondos munka, *dicséretre* méltó a benne megtetsző *szorgalom*, jutalomra azonban nem érdemes.

Francia nyelvből beérkezett két műfordítás; egyik az ifj. Coquerel Athanasius „A hitetlen Tamás“ című beszédét ülteti át, a másik Monod Adolfnak A mindenható hit című predikációját tartalmazza.

Előbbi dolgozat, amelynek jeligéje: J'ai cru; c'est pourquoi j'ai parlé, (hittem, azért szóltam) érték dolgában még a német egyházi beszéd fordításánál is kevésbé sikerült. Nem egy helyütt egészen mást ért, mint amit az eredeti jelent; néhol — ha kissé nehéz volt a kifejezés — egyszerűen lemond a fordítás fáradságáról és nyugodtan tovább megy. Például ehelyett: „Őt magát, valósággal“ (C'est bien lui même) azt fordítja: „Ez nagy jótétemény Jézustól“. Már pedig az eredeti szöveg meg nem értése és

félreértése a műfordításnál halálos bűn, úgy, hogy egészen fölösleges volna a további kritika. Szerzőnek — úgy látszik — legmagasabb ambíciója a prédikáció *lefordítása* volt és még ez sem sikerült; mit szóljunk akkor a műfordítással járó esztetikai igényekről? Némileg menti az, hogy a Coquerel beszédei nem könnyen fordíthatók stylusuknak elvontsága és fejtegetéseiknek mélysége miatt. Ahol biblikus módon beszél a prédikátor, fordítónk jól és elég könnyen dolgozik; úgy a francia, mint a magyar nyelvnek ezt a rétegét ismeri leginkább, de ahol a pszichológiai boncolások és finom analizisek következnek, tudománya felmondja a szolgálatot és sem a magyar, sem a francia nyelvtudása nem bizonyul elégségesnek. Dolgozata sem jutalomra, sem dicséretre nem érdemes.

Társai közül nagyon kiválik a harmadik pályamű, amelynek jeligéje: Oh asszony, nagy a te hited. Monod-nak gyönyörű beszédjét ülteti át magyarra oly sikerülten, hogy kevés javítás után irodalmi becsűnek is minősíthetném. Az eredetinek jelentését teljesen átérti, sőt az író lelkéhez is oda tud férközni, alig akad egy-két apró jelentésbeli hiba az egész dolgozatban. Nemcsak szabatosan és magyarosan fordít, de művészi érzékkel is; van hatalma a nyelv fölött és hallja a zenéjét. Az egyes gallicismusokat zamatos magyar szólásokkal fejezi ki és idegenszerűség csak elvétve akad stylusában. Kár, hogy igen nagy gondot fordított a részletekre; az aprólékosságokban egészen otthon van és a részletek kicsiszolásában rendkívül ügyes, de nem érezteti eléggé velünk a Monod stylusának a *lelkét*: azt a lüktető, fordulatos, drámai és rendkívül szemléltető előadást, amelynek mindenik sorából érzik a szerző áthevült szívének a dobogása. E munka a jutalomra *feltétlenül érdemes*.

d) Homiletikai szemináriumban legjobb dolgozatot írt Nagy Géza IV. theologus, kinek a jutalom kiadását dicsérettel javaslom“.

E jelentés alapján a b) alatt ismertetett pályaművek közül az utóbbinak írója: *Salga* Zoltán III. é. theologus 40 kor. szorgalomdíjat kapott a „Molnár Albert alap“-ból; „dicséret“-et nyert társának írója: *Konrád* György IV. é. theol.

A c) alatti jutalmat *Révész* Imre I. é. theologus nyerte meg; a szorgalmáért „dicséretet“ nyert versenytárs írója: *Czirjék* Mihály II. é. theologus.

A d) alatt jelzett 30 kor. jutalom pedig *Nagy* Géza IV. éves theologusnak adatott ki.

V. A *bibliai nyelvi pályázatra* ketten álltak elő u. m. *Muzsnay* László II-od éves és *Varga* Zsigmond IV-ed éves. A pályadíjat kétségtelenül *Varga* Zsigmondnak kellett itélni, a ki feltűnő készültséget és alaposságot mutatott; de viszont *Muzsnay* Lászlóról is el kellene ismerni, hogy kivált II-od éves voltát tekintve, de amugy is, teljes mértékben megérdemelte volna a pályadíjat. Ennél fogva a szaktanár dr. Kecskeméthy István azt javasolta, hogy a pályadíj adassék ki *Varga* Zsigmondnak, a másik pályázónak, *Muzsnay* Lászlónak pedig adassék valahonnan egy, lehetőleg a pályadíjjal egyenlő összegű jutalomdíj.

A szaktanár e javaslatának elfogadásával, *Varga* Zsigmondnak a 70 K jutalom kiadatott; *Muzsnay* Lászlónak pedig szintén jutalmul a szabadon választott textusról írandott predikáció visszamaradt 40 K jutalomdíja adatott ki.

VI. Az *első éven a héber nyelvből* legnagyobb előhaladást felmutató számára kitűzött pályadíjért szóbeli nyílt versenyre álltak ketten, u. m. *Gönczi* Lajos és *Nagy* Győző. *Nyertes lett Nagy Győző*; tehát a pályadíj neki adatott ki, *Gönczi* Lajos pedig dicsérettel jutalmaztatott.

VII. A *legjobb harmonium-játszó* jutalmáért *Balla* Mihály IV. é. és *Rácz* Miklós IV. é. th. versenyeztek. A jutalmat *Balla* Mihály nyerte meg; míg társa dicsérettel tüntetett ki.

VII. Végre a *két legszorgalmasabb tanuló* jutalma, 24—24 Kor. *K. Nagy* Lajos IV. é. és *Farkas* Albert II. é. theologusnak íteltetett oda.

VII. Az *ifjusági egyesület által kitűzött négy pályakérdés* közül csak kettőre érkezett be munka, de mindakettő megnyerte a jutalmat. „A praedestinatio Kálvinnál és a modern kálvinizmusban“ c. dolgozattal *Kiss* Mihály III. é. theol. nyert 40 K.-át; míg a *Hóry* Béla alapból 10 K.-át évváró imádsággal *Felszegi* István nyerte meg.

IX. *Tanárnövendékeink* közül „Arany János műveiben megnyilatkozó pedagógiai gondolatok“ c. dolgozatával 50 K., szorgalomdíjat nyert: *Kovács* Béla IV. é. tanj.; *Hoffer* András pedig 150 K. pályadíjban részesült. A Magy. tud. Akadémiától nagyobb könyvjutalmat kiváló szorgalmáért *Staudner* Gyula IV. é. tanj. kapott.

7. Egészségügyi állapot. Intézetünk növendékeinek egészségi állapotát általában alig mondhatjuk kielégítőnek. Járványos betegség ugyan az internátusban nem fordult elő; de súlyosabb természetű megbetegedések ily korú ifjúságban bizony gondolkodásra késztető nagy számmal. Különösen a súlyosabb természetű

tüdőcsúcs-hurut és a *neuraszténia* számosabb esete döbrent meg. Az előbbi okon 7 növendékünk — többnyire künnlakókat — kellett orvosi tanácsra hosszabb idejű szabadságra bocsátanunk, hogy a szülői háznál és falusi jó levegőn erősödést keressenek. Az utóbbi okból 9 növendékünk volt az idegyógyászati klinika állandó látogatója. Súlyos következményekkel járt influenza 3 esetben tartotta vissza hosszabb ideig három növendékünk az előadások látogatásától. Súlyos tifusz-eset 2 esetben, vakbélgyulladás 2 esetben, sebészeti műtét 3 esetben tette szükségessé, hogy növendékeink ápolásra a helybeli „Károlyina Orsz. Kórház“-ban keressenek gyógyulást. 26, hetekig, sőt hónapokig tartó betegség 126, 19—25 éves theol. ifjú közt, — mert a tanárnövendékek közt még könnyebb betegségi eset is alig fordult elő — tehát az ifjak 20%-ánál: ez mégis igen nagy szám! Kivált a két legelől említett betegség ejt gondolkodóba. Általános okait ha kutatjuk, főleg a középiskolai túlterhelésre s arra a körülményre kell utálnunk, hogy növendékeink egy jó nagy része olyan szerény anyagi viszonyok között élő családokból kerül ki, ahol a betegségek csiráját erőteljes, jó táplálkozással és hygienikus gondviseléssel elfojtani nem képesek. Intézeti orvosunk *Dr. Filep Gyula* egyet. magántanár, s Kolozsvármegye tisztii főorvosa különben minden elismerést érdemlő gondossággal, odaadással, körültekintő tapintattal és nagy humanizmussal kezelte betegeinket s végezte általában az egészségügy felügyeletét, kinek e helyen is köszönetet mondani, kedves kötelességünk.

8. Erkölcsei élet, magaviselet. Ifjúságunk erkölcsi élete és magaviselete általában nemcsak kielégítő, de a túlnyomó nagy többségé pályájához és hivatásához mindenben méltó volt. Fegyelmi eset, mely a tanári szék összeülését szükségessé tette volna, egyetlen egy sem fordult elő. Két kellemetlenebbnek mondható incidens, a felek férfias jelleméből és keresztyéni érzületéből kifolyólag már az elővizsgálat során, megfelelő elintézészt nyert. Általában ifjúságunk nemes szelleme évről-évre erősödik, kötelességérzete fejlődik. Ami súlyosabb jelentőségű hiány még mutatkozik, a tanárkar mindent elkövet a kötelességmulasztókkal szemben s ha a figyelmeztetés, intés, dorgálás nem használ: szigorúbb eszközökhöz is folyamodik. Az előadások látogatásának elhanyagolásáért pl. ez évben 8 esetben alkalmazott intést; kollokviumok ismételt indokolatlan elmulasztásáért 5 esetben tagadta meg az illetők indexeinek aláírását s így félvéneik beszámítását. A kollokviumaikat indo-

kolatlanul elmulasztókat, a rendkívüli kollokviumokért tárgyanként az intézet konviktus-alapja javára fizetendő 10—10 K büntetéssel sújtja a tanárkar; a rendkívüli vizsgadíjakat pedig 60 K-ban állapította meg az Igazgató-tanács. Szóval minden tényező közreműködik abban, hogy a lelkiismeretes munkára és kötelességteljesítésre rászoríttassanak és szoktattassanak azok, kiket magasabb veszedelem nem hevít s a vezetők bizonyára megtalálják a helyes módját annak, hogy az intézetet megszabadítsák az ide nem való elemektől s elnézés vagy félszeg és beteges humanizmus meg ne rontsa azt a tábort, melyet intézetünk anyaszentegyházunk szolgálatára kibocsátni hivatva van. Amily igaz az, mit a Főt. Püspök úr püspöki székhelyében mondott, hogy „Isten országában hitvány munkások nem használhatók“: oly igaz másfelől az is, hogy akik nem nyújtanak már az előkészület során garanciát arra nézve, hogy „hasznos munkások“ lesznek, azokat idejében más útra kell terelni, ha kell: kényszeríteni. Mert papságunk milyenségéért első sorban theológiánk a felelős, Isten és az ő anyaszentegyháza előtt.

9. Társadalmi élet. Az iskolának, főleg amely internátussal kapcsolatos, ép úgy meg van a maga társadalmi élete, azaz a külső törvényekkel nem szabályozott és korlátok békőiba nem vert szabad tevékenysége tagjai önkéntes munkájában, mint az iskolán kívüli életnek. A szellem szabad nyivánulása ez s így legmegbízhatóbb fokmérője a szellem milyenségének. A belső szűk-ségérzet jelentkezése lévén: a lélek tüköre.

Intézetünknek ez irányú életnyilvánulása azt mutatja, hogy ifjúsága és vezetői szíve együtt érzett a nemzettel, midőn kegyeletesen ünnepelte a nemzet újabbkori életének emlékezetes napjait: *október 6-ikát* a hazafiúi vértanuság apotheozisát és *március 15-ikét*, készülve egy új márciusra. Még gyakoribb volt a társadalom egyházi s általában protestáns törekvéseiben való részvétele intézetünknek. Igaz, hogy a kolozsvári egyházközség belvárosi parokhiája vezetősége az idén nem tartotta meg a korábban intézetünk dísztermében rendezett „protestáns-esték“-et, de *október 31-ikét*, mint a reformáció kezdetének évfordulóját, a kolozsvári főiskolai hallgatók „Bethlen Gábor-kör“-ének felolvasó-estéit a nagyközönség élénk érdeklődése és részvétele mellett rendezte intézetünk ifjúsága, melyeken legtöbbször tanárkarunk tagjai szolgáltatták a felolvasásokat s a melyek nagy mértékben emelték a nagyközönségnek intézetünk iránti rokonszenvét.

Itt kell megemlékeznünk azokról a gyakorlati építő irányu

biblia magyarázatokról is, melyeket az ifjúság felkérésére, a tanulásra különösebben igénybe nem vett estéken, kizárólag ifjúságunk számára, tanáraink tartottak. Ezek a *házi áhitatosságok* nagyjelentőségű feladat betöltésére hivatvák. A *theol. tudományok* az élő hit, az életteljes vallásos kegyesség egyéni és sociális nyilvánulását vizsgálják, lényegét, törvényeit, tisztítása és fejlesztése eszközeit kutatják. De mindezeket igazában megérteni és méltányolni csak azok képesek, kik idevonatkozólag saját belső tapasztalatokkal rendelkeznek. Ifjúságunk azonban minden egyebet többet hoz magával a teológiára, mint épen a legszükségesebbet, „az egy szükséges“-t: *vallásos kegyességet*. Ezért kell minálunk még az előadásoknak is olyanoknak lenniök, amelyek nemcsak bonczolgatják, mutogatják, de egyben építik is a kegyességet. Ezért kell minden eszközt megragadnunk, minél mélyebb és élénkebb személyes hitnek, kegyességnek — s itt természetesen ennek legmagasabb nyilvánulását a *Krisztusit* értjük — kiképzésére. Dicsekedés nélkül, de elismeréssel kell feljegyeznünk, hogy ennek szükségét tanáraink és tanítványaink egyként érzik; az utóbbiak szomjuhozó lélekkel keresik, az előbbiek pedig munkát, fáradságot nem kimélő odaadással vezetgetik őket az örök életnek forrásához. Ezt szolgálták e bibliamagyarázati esték a múlt évben s hisszük, sőt tapasztaltuk: — sikerrel.

Ugyanazon célt, de már művészebb eszközökkel szolgálták az egyh. ker. Igazgatótanácsának bejelentett és örömmel tudomásul vett „*akadémiai istentiszteletek*“, melyek a téli időszakban minden vasárnap tartattak — vakációkat kivéve — az intézet oratoriumában, d. e. 11 órákor, mikor a kolozsvári egyházközségben már a délelőtti istentiszteletek bevégeződtek. Ezek is első sorban ifjúságunk, a mi intézetünk külön gyülekezete számára rendezettek; de nem zártuk el azok elől sem, akik az egyházközség fületlen templomaiba egészségi okokból nem mehettek, de vágyakoztak az Isten ígéjének hallására.

Ezen „*akadémiai istentiszteletek*“ bevezetésére tanárkarunkat azon — tudományban és gyakorlatban egyként igazolt — elv vezette, hogy az igehirdetésnek a hallgatókhoz alkalmazottnak kell lennie, ha építeni akar. A felnőtt emberek kényszerű templomba járatásának tanárkarunk soh'sem volt hive. Az istentiszteletben való részvételt mindig a szabadon nyilatkozó lelki-szükségre kívántuk bízni s az Isten ígéjének a predikátor egyéniségében és igehirdetésében megnyilatkozó vonzó erejére. Egyebek mellett főleg

ezen elveink gyakorlati következményei tették indokolttá és szükségessé az „akadémiai istentiszteletek“ életbeléptetését, érezve azt, hogy tanáraink ifjainknak „lelki-atyjuk“ is tartoznak lenni. Innen, hogy e munkában nemcsak intézetünk hivatásszerű papja: a gyakorlati theologia tanára, hanem mellette tanárkarunk más tagjai is készséggel vettek részt, a főcél mellett egyfelől az igehirdetés elméletének gyakorlati alkalmazására s a theol. tudományos problémák igehirdetői kezelésére is példát mutatva. A kezdet a legjobb szándékkal és igyekezettel indult meg; a siker és áldás Istennél van. Hisszük, hogy nem tagadja meg azoktól, kik az ő nevében munkálkodnak.

10. Évzáró ünnepély — összefoglalás. Az intézet évzáró ünnepélyét június 16-án d. u. 4 órakor tartottuk meg. Ezen kihírdettük a pályamunkák már ismertetett eredményét, kiosztottuk a jutalmakat és kihírdettük a később közlendő pálya-tételeket az 1908—1909. évre. Meghallgattuk az ifjúsági egyesületek beszámolóit. Végül *Nagy Károly* h. igazgató mondott rövid évzáró beszédet, melyben a tanévnek különösen tanulmányi eredményéből levont következtetések alapján állította az ifjúság elé a tanulságokat és a jövő feladatait. Majd a szintén jelenlevő *Kenessey Béla* püspök úrtól, mint tanártól búcsúzott meleg szavakkal a tanárkar és ifjúság nevében, ki 24 évi tanársága s intézetünk élén alapíttatásától kezdve 13 éven keresztül teljesített igazgatósága alatt mindig példányképként állott ott, úgy a tanári hivatás eszményi felfogása és kötelességeinek betöltése, mint az ifjúsággal szemben tanúsított atyai gondoskodás és a kartársakkal együttérző szeretettől áthatott kollegiális viszony ápolása tekintetében. Új hivatala és munkaköre elvonta ugyan intézetünk és papképzésünk mindennapi munkásai sorából, de elsővé tette azok között, akik féltő gonddal fognak örködni intézetünk anyagi és szellemi érdekei felett s biztosítani magasrendű elhivatásának minél tökéletesebb betöltését. E búcsuszóra megindultan válaszolt a Püspök úr, biztosítva arról, hogy csak munkaköre változott, de az intézethez s annak alkotó elemeihez: ifjúságához és tanárkarához kapcsolódott szeretetteljes benső viszonya nem fog változni soha. Végül *Felszegi István* pályadíj-nyertes évzáró imádságával zártuk be az 1907/1908. tanévet.

Ha már most intézetünk e változásokban gazdag évének **mérlegét** összeállítjuk: keveset kell beszélnünk. Minden tétele magyarázat nélkül is beszél önmagáért. Az intézet tényezői közül, akár ha a fenntartó-testületnek intézetünkre vonatkozó intézkedéseit

nézzük, akár ha tanárkarát és annak munkásságát tekintjük, akár ha ifjúságunk életét, szellemét, sőt — bizonyos magyarázatok mellett — előmenetelét is tekintjük: nemcsak megelégedettek lehetünk, de büszke önérzet töltheti el lelkünket.

Fenntartó-testületünknek azok az ismételten fokozott áldozatai, melyeket az egyetemmel is kapcsolatos intézetünk korszerű berendezése és színvonalon tartása érdekében hozott, mutatják, hogy mily nagy súlyt fektet arra, hogy papsága a modern idők követelményeinek megfelelően képeztesse. A tanárkart, tagjaiban ért ismételt kitüntetések, arról tesznek bizonyosságot, hogy munkásságukat egyházi és polgári társadalmunk nemcsak méltányolja, de legszebb elismerésével, bizalmával is kitünteti, intézetünk homlokán gyarapítva ezzel is a babért. Magyarázatra csak az ifjúságunkkal való megelégedés szorul, amely a tanulmányi kimutatás alapján indokolatlannak látszik. Semmiképpen sem akarjuk ifjúságunkat jobbnak tüntetni fel, mint amilyen tényleg. De viszont tartozunk azzal is, hogy rosszabbnak se lássék, mint a milyen.

A tanárnövendékekre vonatkozólag maguk a számadatok sem okoznak nehézséget annak megállapításában, hogy kötelességeiket elismerésre méltó buzgósággal és sikerrel teljesítik s intézetünknek csak dicsekedésre adnak anyagot. — Theologusainknál azonban a 4. pontban adott Kimutatás mást mutat, ha csak azt nézzük, hogy 126 ifjúból kollokviumi kötelezettségének részben vagy egészben nem tett eleget vagy nem kielégítőleg: az első félévben: 15; a másodikban: 36. Ám, közelebbről megvizsgálva a dolgot, a szorgalom szempontjából ez sem mutat olyan szomorú képet, mint első tekintetre látszik. Ha tekintetbe vesszük ugyanis, hogy 2 egyetemet végzett theologusunk ez év végén tette le szép eredménytel szakszűzgatátát az egyetemen s e miatt halasztotta el nálunk kollokviumait, hogy 4 ifjú éppen a kollokviumok ideje alatt feküdt akut betegségben a klinikákon, 7 hosszabb szabadságon a szülői háznál volt betegség miatt, 5-öt az orvos tiltott le ideges kimerültség miatt attól, hogy különben „jeles“ és „jó“ eredményű kollokviumaikat tovább folytassák: már mindjárt 18 olyan ifjú van, kiknek kollokvium-elhalasztása igazolva van. De igazoltnak kell tekintenünk azt a 8 ifjút is, kiket a félév folyamán súlyosabb és hosszabb idejű tifuszos vagy influenzás megbetegedés hetekig, sőt hónapokig tartott vissza az előadások látogatásától. Igazában gyenge anyagnak csak az az 5 növendék tekinthető, ki — igyekezete dacára is — elégtelen osztályzatot nyert és rossznak az a

további 5, akik megelőző ismételt hanyagságukkal arra kényszerítették a tanárkart, hogy kollokviumokra oda se bocsássa őket. Ezek azonban fél éveik elvesztésében meg is kapták büntetésüket; de ez utóbbiak száma nem is ad ki valami elszomorító nagy %-ot, főleg ha meggondoljuk, hogy amióta egyházi törvényhozásunk — sajátlagos viszonyai következtében — a tanulmányi eredményeknek és képzettségnek értékelését az ifjú papjelölteknél teljesen törölte a gyakorlati előhaladás tényezői közzül s így a papképzés színvonalára felelt való örökös felelőssége egyedül az iskolára és tanárookra hárult: azóta az iskola — éppen az anyaszentegyház érdekében — kell, hogy szigorúbb mértéket alkalmazzon.

Nemcsak a kollokviumok, de a vizsgálatok elhalasztásának nagy %-a is az esetek nagyobbik felében igazolható. Itt mindennek előtt tekintetbe kell vennünk, hogy azok a többszörös izgalomokkal járó nagy események, melyek kerületünkben az év folyamán lefolytak, ifjúságunkat sem hagyhatták érintetlenül. A csendes munkát minduntalan megzavarták, hol a gyász, hol az öröm ismételt ünnepei és izgalmi, előkészületeikkel és lefolyásával. Vegyük ehhez, hogy csak most lépett életbe a vizsgálatok idejére nézve az a — talán éppen a tanulási idő tekintetében nem egészen szerencsés újítás, hogy a nyári vakáció szabadabbá, illetőleg a végzeteknél és s.-lelkészeknél anyagilag hasznosíthatóbbá tétele érdekében az ifjúság részére, a vizsgálatok ideje szeptemberről június végére tetéztet át, amikor a második félévi tananyag mellett, a megelőző 3 félév anyagának is újra áttanulmányozása még a legjobbak erejét is túlságosan igénybe veszi. Ezen nehézségek mellett különös súlylyal esik latba, ifjúságunk nagyobb részének az a dicsérettel említendő nemes ambíciója, hogy — bár az egyházi törvény a jobb diplomának nem is biztosít semmi előnyt a gyengébbek felett — ők a képzettség milyenségét mégis értékeli s inkább minden szegénységük dacára készek az elég terhes rendkívüli vizsgadíjakat is megfizetni, csak hogy ambíciójuknak megfelelő bizonyítványt kaphassanak. Istennek hála! az ifjúság nemes ambícióját nem képes letörni a gyakorlati élet sívársága.

E tekintetben örömmel és nagy büszkeséggel hivatkozhatunk a bevégzett kollokviumok és vizsgálatok eredményére. A bevégzett kollokviumoknak majdnem $\frac{1}{3}$ -a „jeles“, a mely, ha a pót-kollokviumok is letéteztetnek, meg is fogja haladni ez arányszámot; a másik harmadnál több a „jó“ és az „elégleges“ alatta marad a harmadik harmadnak. S ha ez arány a szigorlatoknál kedvezőt-

lenebbül alakult is még mindig elég kedvező arra, hogy ifjúságunk komoly munkásságáról és nemes ambíciójáról mind jobb-jobb reménységgel lehessünk.

Adja Isten, hogy a reménységünkben se csalatkozzunk!

Nagy Károly,
h. igazgató.

III.

A fakultás előjárósága és tanári kara.

1. A fakultás előjárósága.

A fakultás az erdélyi ev. ref. egyházkerület által tartatván fenn s annak tulajdonát képezvén, mint ilyen, annak kormányzata és felügyelete alatt áll.

A közvetlen kormányzás és felügyelet a fakultás törvényei értelmében a püspökre, illetőleg annak helyettesére és az egyházkerületi közgyűlés által választott fő- és aligondnokokra és a tanári karra van bízva, a kik együtt alkotják az intézet előjáróságát.

Az előjáróságban történt változás csupán a püspöki főfelügyeletre vonatkozik s a püspök és egyh. ker. főjegyző személyében történt változással van kapcsolatban, melyet (20—22. l.) ismertetünk.

Az előjáróság elnöke: *Dr. Vályi Gábor*, főigondnok, nyug. egyetemi tanár, stb.

Aligondnokok: *Hory Béla* Kolozsvármegye nyug. árvaszéki elnöke, az Erd. Irod. Társ. rendes tagja stb. *Dr. Gidófalvy István* kir. közjegyző, a Szeretetház választmányi tagja stb.

Előjárósági jegyző: *Pokoly József*, theol. ny. r. tanár.

2. A fakultás tanári kara.

Kenessey Béla, igazgató 1908. március 5-ig, tanított ó- és újszövetségi irodalomtörténetet és ó- és újszövetségi biblicae-theológiát; erdélyi püspök, orsz. zsinati képviselő, a zsinati adóügyi bizottság előadója, egyet. konventi r. tag, az Egyetemes tanügyi bizottság tagja, az Orsz. Prot. Árvaegylet, a Magy. Prot. Irod. Társaság, a Szabad Lyceum és a Mária Dorothea egyesület választmányi, s az Emke alapító és az Erdélyi Múzeum-Egylet rendes és igazgató választmányi tagja stb. stb. A folyó évben a „Református Szemle“-ben jelent meg „Püspöki székfoglaló egyházi beszéd“-e és „Gyászbeszéd Kiss Áron püspök felett.“ Tanár 1884—1908-ig.

Nagy Károly, a syshematika-theologia és vallásbölcsezet ny. r. tanára, theol. fak. h. igazgató, egyházkerületi főjegyző, igazgató-tanácsos, orsz. zsinati képviselő, a zsinat kérvényi bizottságának előadója, az erdélyi egyh. ker. Egyházi Értekezlet alelnöke, az Egyet. Konvent póttagja, az Egyet. Tanügyi Bizottság r. tagja, az Emke jegyzője, direktoriumának és ig. választmányának-, a M. T. Irod. Társ.-nak tagja, a „Református Szemle“ felelős szerkesztője, a „Theologus Kör“ tanár-elnöke. Tanár 1894. rendes tanár 1895 óta. Számos dolgozata jelent meg az általa szerkesztett „Erdélyi Prot. Lap“-ban, majd „Reform. Szemle“-ben, köztük fontosabbak: „Javaslat a theol. tanterv-revisio ügyében“, „Búcsuszó dr. Bartók György püspök sírjánál“, „Dr. Bartók György püspök emlékezete.“

Dr. Kecskeméthy István, bölcsészettudor, az ó- és újszövetségi írásmagyarázat és a héber nyelv ny. r. tanára, orszgy. képviselő Tanár 1895 óta. Rendes és választmányi tagja a Magy. Prot. Irod. Társaságnak, a Bethánia egyletnek, a ref. ifjusági és budai nőegyletnek, rendes tagja a „Magyar Történelmi Társulat“-nak. Felügyelő tanára volt az intézeti konviktusnak. Szerkesztette a „Kis Tükör“ népies vallásos heti lapot.

Pokoly József, az egyháztörténelem ny. r. tanára, egyh. ker. közgyűlési és orsz. zsinati képviselő, a Theologiai Szaklap egyik szerkesztője, a Magy. Prot. Irod. Társ. alapító s a Magy. Történelmi és a szepesmegyei Történelmi Társulat rendes tagja, választmányi tagja az Erdélyi egyházi értekezletnek, a fakultás könyvtárnoka, az előljáróság jegyzője, az ifjusági ének és zene-egylet tanár-elnöke. Tanár 1895 óta. Cikkei a Prot. Egyh. és Isk. Lapban és a Prot. Szemlében jelentek meg. A f. évben jelent meg „Emlékírat a székelyföldi kepe megváltása ügyében“ c. egyházjogi munkája.

Dr. Ravasz László, bölcsészettudor, a gyakorlati theologia ny. r. tanára, a homiletikai Semináriumok vezetője, az „Ifjúsági-egylet“ tanár-elnöke, a „Református Szemle“ egyik munkatársa, a tanári szék és theol. vizsgálóbizottság jegyzője. Tanár 1907 óta. Korábbi nagyobb munkái: „Schopenhauer aesthetikája“ és „Bevezetés a gyakorlati theológiába“ mellett ez évben írta „Az élet igazsága“ c. tanári székfoglalóját és számos cikket, főleg értékes vallásos elmélkedéseket és szakbírálatokat a „Reform. Szemlé“-ben.

Dr. Bartók György, bölcsészettudor, theol. docens. a nagyenyedi Bethlen-kollegium főgimnáziumának megválasztott r. tanára, az Erdélyi Múzeum Egylet rendes tagja. Docens 1907 óta. Korábban megjelent nagyobb munkája „A szabadakarat problémája“

mellett ez évben írta: „Jakab levele“ c. exegétikai szakdolgozatát. „Az őskeresztyénség és a socialis kérdés“ megjelent „Protestáns Szemle“ ez évi folyamában. Wrede Wiliam: „Paulus“ c. művének ismertetése és bírálata, u. o. „A büntetőjog és az akaratszabadság problémája“ c. tanulmány megjelent az „Erdélyi Múzeum“ 1907. évfolyamában.

Dr. Filep Gyula, egyetemi magántanár, Kolozsvármegye tisztí főorvosa, az intézetben a közegészségtan tanára. Tanít az intézetben 1903 óta.

Borsay Samu, a honvéd zenekar karmestere, az egyházi ének és zene és a zeneelmélet óraadó tanára. Tanár az intézetben 1897 óta.

IV.

A theologia szakon végzett tananyag.

1. *Ó szövetségi irodalomtörténet*: Általános rész; a törvény 5 könyve; történelmi művek; prófétai iratok; az ó-testamentomi apokryphusok és az ó-testamentomi kánon története. Heti 3 órán I. és II. éveseknek.

2. *Ó szövetségi biblica-theologia*: az ős-semitizmus, a patriarchai, a mózesi kor, a birák-, a királyok kora, a fogság alatti és utáni kor, Esdrás és Nehemiás reformja. Heti 3 órán III. és IV. éveseknek.

3. *Vallásbölcsezet*: A vallások története; a vallás lényege és nyilvánulásai felől alkotott bölcsezeti rendszerek. Heti 3 órán I. és II. éveseknek.

4. *Keresztyén ethica*: Moralphilosophiai elvi rész, az erkölcsi tudat történetével és a speciális ker. erkölcsstan rendszere. Heti 3 órán a III. és IV. éveseknek.

5. *Dogmahistoria*: Dogmák története a keresztyénség kezdetétől a középkori scholastikáig. Heti 2 órán III. és IV. éveseknek.

6. *Héber nyelvtan*: Alak- és mondattan: Genesis olvastatása. Heti 3 órán az I. éveseknek.

7. *Héber exegesis*: Messiási zsoltárok és Malakhiás könyve magyarázata. Heti 2 órán II—IV. éveseknek.

8. *Görög exegesis*: Márk evangéliuma magyarázata. Heti 3 órán I—IV. éveseknek.

9. *Egyetemes ker. egyháztörténet*: A reformációtól napjainkig.

10. *Egyházjog*: Magyar prot. egyházjog elméleti és gyakorlati rész az egyházi törvények magyarázatával. Heti 4 órán III—IV. éveseknek.

11. *Homiletika*: A gyakorlati theologia encyklopaediája; az egyházi szónoklat története, a Homiletika története, az egyházi

beszéd tanának elvi, tartalmi és alaki része. Heti 3 órán a II.-od éveseknek.

12. *Homiletikai seminarium*: Egyházi beszédek (közönséges, ünnepi, liturgiális) írása, előadása és bírálata meghatározott textusok alapján, vagy casusok szerint; továbbá házi feladatok: fél-évenként 2—3 bibliamagyarázat adott textusról. Heti 2 óra a III—IV éveseknek. Egyházi beszédek és gyakorlati bibliamagyarázatok készítése, elmondása és bírálata. Heti 2 órán III. és IV. éveseknek.

13. *Katekhetika*: A katekhetika helye a gyakorlati theologia rendszerében. A katekhézis és katekhetika története. A katekhetika elvi, tartalmi és alaki része módszeres példákkal. Heti 2 órán a III—IV. éveseknek.

14. *Szónoklati gyakorlatok*: Szabadon választott praedikációk előadása, elemzése és az előadásnak bírálata. Heti 2 órán az I—II. éveseknek.

15. „*Des Cartes és követői*“ Heti 2 órán III—IV. éveseknek.

16. „*A mythosképzés lélektana.*“ I—IV. éveseknek. Heti 1 órán.

17. *Egyházi ének és zene*: Egyházi énekek éneklése, zongora és harmonium játék. Heti 6 órán I—IV. éveseknek.

Ezekon kívül az I. és II. éves theologusok a Ferencz József Tudomány Egyetemen heti 10 óra számig hallgattak *neveléstant*, *nevelés-történetet*, *bölcsészetet*, *bölcsészettörténelmet*, *irodalom-történelmet*, vagy *világ-történelmet* és a kötelezett tárgyakból ott kolokváltak.

Theologiai alap- és lelkészképesítő vizsgálatok.

I. *Theologiai alapvizsgálat* e tanév folyamán kétszer tartatott.

Egy *javító- és rendkívüli vizsgálat* volt 1907. szeptember 13-ikán. *Javító* vizsgálatot tett 1—1 tárgyból (Vallásbölcészet) 3 ifjú, mindhárom „elégészes“ eredménynyel. — A *rendkívüli* vizsgálatra minden tárgyból 2 ifjú állott, kik közül egyik „jeles“ eredménynyel tette le a vizsgálatot (Végh Árpád), a másik „jó“ általános osztályzattal.

Az évi *rendes theol. alapvizsgálat* 1908. június 18-án tartatott. Vizsgálatra állott 3 régibb — és 20 ez évben végzett II. éves theologus, összesen: 23. Ezek közül a vizsgálatot letette: „jeles“-en: 5 (Farkas Albert, Gotthárd József, Imre Lajos, Muzsnai László, Vásárhelyi János); „jó“-l: 8; „elégészes“-en: 7. Egy tárgyból „elégtelen“-t kapott s így 3 hónap után lehető javító vizsgálatra utasított: 3. — Vizsgálatra nem állott: 19.

II. *Első lelkészképesítő vizsgálat* is kétszer tartatott.

Egy *javító és rendkívüli vizsgálat* volt 1907. szept. 12-én. Ez alkalommal *javító* vizsgálatot tett 1—1 tárgyból 4 ifjú, mindenik „elégészes“ eredménynyel. — A *rendkívüli* vizsgálatra 11 ifjú kapott engedélyt, kik a vizsgálatot a következő eredménynyel állották ki: „jeles“ volt: 3 (Juhász Albert, Puskás Kálmán, Sárkány Lajos); „jó“: 5; „elégészes“: 1. Egy tárgyból kapott „elégtelen“-t: 1; két tárgyból: 1.

A *rendes első lelkészképesítő vizsgálat* 1908. június 19-én volt. Erre jelentkezett: két tárgyból való javítóvizsgálatra: 2; egy tárgyból valóra: 1. Minden tárgyból rendes vizsgálatra: 25,

ebből 2 korábban végzett; összesen: 28. — A vizsgálat eredménye volt: „jeles“: 3 (Nagy Géza, K. Nagy Lajos, Varga Zsigmond); „jó“ 7; „elégéses“: 11; egy tárgyból „elégtelen“: 5; két tárgyból „elégtelen“: 2. A jelen évben IV. éves theologusok közül vizsgára nem állott: 13.

III. *Második lelkészképesítő vizsgálat* egy volt, a *rendes* időben, 1908. június 20-án. Vizsgázott 30 segédlelkész és pedig: „jeles“-en: 6 (Berde Sándor, Csia Pál, Juhász Albert, Sárkány Lajos, Szabó Miklós, Varga Gyula); „jó“-l: 13; „elégéses“-en: 11. Vizsgálatra nem állott 3 segédlelkész.

A statisztikai rovatos kimutatást lásd a 30. lapon.

VI.

A fakultás könyvtára.

A fakultás könyvtára a tanári kar és az internátusi ifjúság használatára van rendelve. Tekintettel a tanári pályára készülő bentlakó ifjakra, ezeknek tanszakai is figyelembe vétetnek ugyan, azonban a gyarapítás főszakiránya a theologia.

A könyvtár az 1907. év folyamán vásárlás és ajándékozás útján 148 művel gyarapodott; kötet- illetőleg darabszámban az évi gyarapodás 197 volt. Az itt kimutatott számok a könyvtár törzsállományát gyarapították, úgy, hogy az 1907. év végén 11.076 művet foglalt magában, 17.160 kötet- illetőleg darabban.

Ajándékozás útján a következők gyarapították könyvtárunkat:

Boér Jenő dr.	1 mű,	1 kötet
Boldizsár Kálmán dr.	1	1
Szemere Miklós ---	2	2
Kuthy Zoltán	1	1
Nagy Zsigmond dr.	1	1
A magyarközlösi egyházközség	11	11

A fakultás maga könyvek és folyóiratok vásárlására, kötetésre az 1907. év folyamán 1000 koronát adott ki.

A könyvtár törzsállományán kívül több ezerre megy a másodpéldányok száma, melyek főleg régibb theologiai művek s melyek a régebbi nagyobb ajándékozások alkalmával kerültek fakultásunk könyvtárának birtokába. A fakultás előljárósága ezen másodpéldányok rendbeszedése és értékesítése tárgyában megtette a kellő lépéseket.

Pokoly József
könyvtárnok.

VII.

Internátus és konviktus.

Az internátusnak 124 lakója, a konviktusnak ugyanannyi étkezője volt. Ennyi vétetett fel az év elején s e szám megmaradt, mert ha valaki eltávozott vagy kimaradt: a künnlakók azonnal kérelmezték a bevételt, melyet a tanárkar lehetőleg mindenkinek meg is adott, aki nem büntetésből fosztatott meg a bennlakás kedvezményétől. Szabadságot vagy eltávozás okán megürült helyre 8 esetben vétetett be valaki, úgy, hogy összesen 132-en laktak az év folyamán az internátusban.

Mint az „Ifjúság segítése“ c. szakaszban (28. l.) kimutattuk, a konviktus teljes díja egész évre volt: tanárnövendékeknek 360 (40 K-t internátusdíjra leszámítva a 400 K-ból), theologusoknak 200 K. Az előbbieken azonban 18 ingyenes helyet élveztek, az utóbbiak közül pedig 10 csak évi 50 K-t, 36 évi 100 K-t fizetett s 200 K-ás évi teljes díjat csak 52 theologus, alig fele a bennlakóknak.

Konviktusi számadásaink közvetlenül az egyh. ker. pénztár által vezetettvén, arról részletes ismertetést nem adhatunk. Amit adhatunk, a következő: A 132 ifjúnak befizetnie kellett volna 24.250 K-t. Befizetett 22.600 K-t. Hátrálék ez évről 1650 K. — 124 állandó étkezőt vévén, egy ifjúnak átlagban 195·57 K-t kellett volna fizetnie, de alig folyt be több átlagban fejenként 182 koronánál. 240 étkezési napot véve alapul, fizetni kellett volna napjára fejenként 81¹/₂ fillért, de nem fizettek többet, mint 75³/₄ fillért. — Konviktusunk Normál-költségvetése 120 ifjúra (tehát 4-gyel kevesebbre, mint tavaly volt!) és 240 étkezési napra számítva 38.520 K szükségletet mutat, tehát 15.920 K-val többet, mint ami ez évben befolyt, vagyis az intézet terhére az idén a konviktus megint évi 16 ezer koronával nehezedett. Sőt ha pusztán csak az élelmezést tekintjük s ahhoz viszonyítjuk, ahogy a jövő évre az élelmezést legolcsóbban bérbeadnunk sikerült (egy étkező után naponként 1 K fizetendő): akkor is az élelmezőnek kiadandó (120 ifjú 240 napra à 1 K ==) 28.800 K-val szemben az idén bevett 22.600 K 6200 K hiányt mutat, körülbelül ennyivel terhelvén meg tiszta kiadásként intézetünk költségvetését. Csoda-e, ha minden módon

takarékoskodni próbáltunk, akár azon az áron is, hogy némelyek magasabb igényét ki nem elégíthetjük?! Pedig a felügyelő-tanár: dr. *Kecskeméthy* István kedves neje és a szakács a gazdaszonyi-és szakács-tudomány minden erőfeszítésével küzdöttek a kielégítő siker érdekében, hanem a lehetetlenség — lehetetlenség.

Látni való, hogy e gazdálkodást intézetünk a saját léte veszélyeztetése nélkül így tovább nem folytathatja. Ennek eredménye az az új rendezés, melyet a 26-ik lapon ismertettünk.

Tudjuk, hogy ez a reform — legalább egyelőre — intézetünk népességének csökkenésében fogja hatását éreztetni. Sokan vannak eddigi növendékeink közt oly nyomasztó anyagi viszonyok között, ami rájuk nézve lehetetlenné teszi a 300 K évi konviktusi díjnak s emellett még vagy 65 (III—IV. év), 125 (I—II. év) K más-nemű iskolai díjnak előteremtését, amiben pedig a ruházkodás és mindennapi apró költségek nincsenek is benne. Sajnos, a helyzet kényszere elől kitérni immár nem lehetett s bele kell nyugodnunk abba, ha némelyek oda húzódnak, ahol a városon való künnlakás kevesebb költséggel jár, mint járna Kolozsvárt s a nagyobbfokú nélkülözés panasztalan szenvedése a magános szobáskába rejtheti el magát.

Nekünk pedig, ifjúságnak és vezetőknek, kettőzött szorgalommal kell buzgólkodnunk azon, hogy konviktusi alap gyűjtése által nagyobb számú és tekintélyesebb összegű segélyeket adhasunk növendékeinknek. Egyfelől fel kell ébresztenünk a társadalom érdeklődését s megnyerni segedelmező jóindulatát, melyet a szegény tanulóktól nem szokott megtagadni; másfelől össze kell gyűjtenünk mindenünnen azokat az iskolai segélyeket, amelyek theologusok gyámolítására rendeltettek vagy rendelhetők.

Meg vagyunk győződve különben, hogy e reformnak különben más oldalról meglesz a maga jótékony hatása is intézetünkre. Rendre-rendre elhúzódik az az elem, melyet a theológiára, minden belső hivatottság nélkül, csak a megélhetés mesés olcsósága csábított. Elvonulnak azok a künnlakók is, kik ifjúságunknak leggyengébb elemét alkotják (az 5, hanyagsága miatt féltéve elvesztésére ítélt növendékünk mindenike künnlakó volt!). A kevesebb számú bennlakóknak pedig a magasabb díjak arányában kényelmesebb elhelyezést s jobb ellátást biztosítva mint eddig, intenzivebb képzést és nevelést adhatunk.

Szóval, remélhetjük, hogy amit veszünk a réven, megnyerjük a vámon. Adja Isten, hogy ne csalódjunk! Mi rajta leszünk.

VIII.

Ifjúsági egyesületek.

Az ifjúsági egyesületek működéséről saját elnökeik a következőkben számolnak be:

1. Ifjúsági Egyesületünk ez évi működéséről a következőkben van szerencsém beszámolni:

Egyesületünk ügyeit ez évben is egy, az egyesület kebeléből alakult választmány intézte, melynek tagjai voltak: K. *Nagy* Lajos elnök, *Vinczy* Károly, majd *Gebédy* Lajos alelnök, *Péter* Géza, majd U. *Szabó* Gyula titkár, *Nagy* Béla főjegyző, Z. *Nagy* Lajos, *Révész* Imre aljegyzők, *Szabó* Gyula fő-, *Bucsi* Endre alkönyvtáros, *Vass* Endre főjátéktér-felügyelő, *Miklós* Pál főlapfelügyelő, *Papp* Márton tekepályafelügyelő és még 2 játéktér-, 3 lapfelügyelő, 6 választmányi tag (4 theológus, 2 tj.).

Egyesületünk ez évben tartott 15 köz- és 13 választmányi gyűlést és egy önképzőköri gyűlést. A tagok szorgalmasan látogatták gyűléseinket és e tény bizonyossága annak, hogy az ifjúság érzi és tudja, az egyesület nagy fontosságát s igyekszik annak működésében tevékeny részt venni s így oda munkálni, hogy feladatát megvalósíthassa s az ifjúság között egy életerős és munkás közszellemet teremthessen.

Egyesületünk ez évben is fenntartotta az olvasótermet. Járatott 13 politikai-, 11 egyházi-, 9 tudományos-, 3 élc-, 3 ifjúsági- és egy német lapot a „Christliche Welt“ címűt, mely azonban a leggyakrabban kivágtatlanul tétetett el. Könyvtárunk gyarapítására ez évben sem áldozhattunk sokat részint szűkös anyagi viszonyaink miatt, részint pedig a miatt, mivel a tagok ismételt felszólítás dacára sem fizették be tagsági díjaikat. Vétel útján beszereztük Zsilinszky M.-tól A Magyarhoni prots. egyháztörténetet és

és Egyházi Törvények-et. Ajándékoztak: Dr. *György* János unit. theol. tanár, *Borbély* István és *Weimann* Péter, kik fogadják e helyről is egyesületünk köszönetét. Annál többet fordítottunk azonban a játékerem és tekepálya jókarban tartására, melyek közül az elsöre egyesületünk ráfizetett, mivel a játzsási díj a kiadásokat nem fedezte.

Ez évben a pénztárba bevétel volt 1139·10 korona. Kiadás 931·68 kor. A jövő évre átmegy 207·42 kor.

Egyesületünk ez évben rendezett 3 ünnepélyt: okt. 6., okt. 31. és március 15-én. Mind a három a közönség élénk érdeklődése mellett folyt le. Március 15-én önkéntes adakozásból 13 kor. 54 fill. gyűlt be, mely összeget a Kolozsváron felállítandó Kossuthszobor-alap javára küldtük.

A mi az ifjúság szellemi munkásságát illeti, e tekintetben — sajnos — most is nagyon elszomorító eredményekre hivatkozhatunk. Ifjúsági önképzőkörünk az idén is — mint oly sok év óta — csak névleg állott fenn. Mindössze az alakuló gyűlést tarthattuk meg. Jelentkezők hiányában több gyűlést nem tarthattunk s így az alakuló gyűlés egyszersmint zárógyűlés is volt. Nem kutatom, hogy mi az oka annak a nagy közönynek, melyet az ifjúság e tekintetben mutat, de kérem, hogy ne feledje: „Elvész a nép, mely tudomány nélkül való“. Igyekezzünk tehát már itt az intézetben e tudományra szert tenni, hogy kimenve az életbe világosságot terjeszthessünk a sötétségben járó nép között. Övezzük fel magunkat már itt szellemi fegyverekkel, mert csak így leszünk képesek megvédeni hitünket, egyházunkat a támadásokkal szemben.

Egyesületünk ez évben 3 pályatételt tűzött ki, melyek közül azonban csak egyre „A praedestinatio Kálvinnál és a modern kálvinizmusban“ címűre érkezett be pályamunka. E mű nem minden fogyatkozás nélküli ugyan — különösen nagy hibája az, hogy nem tud szabadulni a forrásmunkák hatása alól, — de tekintetbe véve szerző szorgalmát, dicséretes törekvését, a jutalomra érdemesnek ítéltetett. Szerzője: *Kiss* Mihály III. éves theológus, ki 30 kor. jutalomban részesült. A Hóry Béla-alapból 10 kor. jutalmat tűztünk ki egy évváró ima írására. Három ima érkezett be. Jutalomra a bíráló bizottság egyiket sem tartotta érdemesnek, hanem 10 koronát, mint szorgalomdíjat, a relative jobbnak „Mikor imádkoztok, ne legyetek bőbeszédűek“ címűnek ítélte oda. Szerzője: *Felszeghy* István ij.

Az a nagy csapás, mely az egyházkerületet érte dr. *Bartók*

György püspök úr halálával, Egyesületünket is mélyen sújtotta. Őszinte részvétünknek és fájdalomunknak az által adtunk kifejezést, hogy ravatalára koszorút helyeztünk és temetésén testületileg részt vettünk. A nagy férfiú emlékét pedig szívünkbe zártuk és szent kegyelettel őrizzük. Egyesületünk képviseltette magát az elhunyt *Grátz* Mór kolozsvári luth. lelkész temetésén is s a nevére létesített alapítványhoz 10 koronával járult hozzá.

De e fájdalmak mellett örömben is volt részünk. Az elhunyt főpásztor helyére egyházkerületünk újat választott *Kenessey* Béla theol. igazgató úr személyében. Az ifjúság Őméltóságát, aki Egyesületünknek sok éven keresztül felügyelő tanára, az ifjúságnak pedig vezetője, irányítója, gondviselője volt, hivatalba lépése alkalmával üdvözölte.

Egyesületünk, mint erkölcsi testület, felvigyázott az ifjúság erkölcsi életére is. Amily elszomorító tudományos munkássága, éppen olyan biztató valláserkölcsi élete. Az ifjúság tudatára ébredt annak, hogy az a hely, amelyben ő lakik és dolgozik, szent hely, melyet nem lehet érzéki vágyai kielégítési helyéül tekinteni és használni. Ez előtt pár évvel egyik elődöm e tekintetben éppen e helyről ítélte el az ifjúságot. És én ma örömmel jelenthetem, hogy ebben az évben az intézeten belül ivás, kártyázás s más tiltott, komoly theológushoz nem illő események nem fordultak elő. Legalább tudomásom szerint nem.

Tulajdonképpen ennyi, amit Egyesületünk ez évi működéséről mondhatok. Mindez azonban az első félévben történt, mert febr. 14. óta, amikor az elnök és választmány állásáról lemondott, az Egyesület és az ügyvezetéssel megbízott választmány csak a legfontosabb ügyek intézésére szorítkozott. E sajnálatos eseménynek oka az volt, hogy az ifjúság a Nt. Tanári Karnak azon határozatában, amely szerint a felügyelő tanár úr jelenléte nélkül gyűlést nem tarthat, illetőleg érvényes határozatot nem hozhat, az eddig élvezett autonómiájának felfüggesztését látta és azt nem szívesen fogadta. Kérést intézett a Nt. Tanári Karhoz, de kérése nem teljesített. Az elnök és a választmány ezután is megmaradt állásában, hogy elejét vegye az egyesület feloszlásának.

Röviden íme ez az Ifjúsági Egyesület ez évi működésének a képe. Azzal a programmal foglaltam el az elnöki széket, hogy az ifjúság vallás-erkölcsi életét igyekszem növelni, fejleszteni. Hogy sikerült-e? Nem tudom. De az a tudat megnyugtat és felemelőleg hat reám, hogy minden tettemben és eljárásomban ezt igyekeztem

megvalósítani. Nagy eredményeket nem vártam. Én csak magvető akartam lenni. Vajha jó munkát végeztem volna.

Istennek áldása legyen ezután is ez intézet tanári karán és ifjúságán!

K. Nagy Lajos
elnök.

2. A „**Theologus kör**“ 1907 – 8-ik iskolai évi működéséről a következőkben terjesztem elő tisztelettel jelentésemet — A kör alakuló gyűlését 1907. évi szeptember hó 26-án tartotta s ügyeinek vezetésére a tisztikar tagjaiul megválasztotta elnöknek *Dóczy* Ferenc, alelnöknek *Kovács* György IV. é., főjegyzőnek *Elek* István majd *Ignác* Lajos II. é., főtitkárnak *Vásárhelyi* János II. é., titkárnak *Váncza* János III. é., pénztárnok *Nagy* Béla IV. é., ellenőröknek *Bokor* Márton IV. é. és *Farkas* Albert II. é., választmányi tagoknak *Nagy* Géza IV. é., *Kiss* Mihály III. é., *Muzsnay* László II. é., *Csiky* György I. é. theologusokat.

Tulajdonképeni működését azonban körünk — mivel alapszabályait a nt. Tanári kar határozata értelmében módosítania kellett — újított és a nt. Tanári kar által jóváhagyott alapszabályai szerint november hónapban kezdette meg. Tartott 2 rendes közgyűlést számadások előterjesztése és megvizsgálása végett; 8 rendes és egy rendkívüli választmányi gyűlést, mely 115 ügydarabot intézett el. Kölcsönsegélyt adott 76 esetben 1227 kor. 80 fillér összegben.

Ebben az iskolai évben a Kör összes bevétele tiszteletes *Kilyén* Sándor úr 50 kor. adományával együtt — a melyért e helyen is köszönetet mondok — kamatokból, a kör kiadványaiból, kötelezvények, színházi kedvezményre jogosító szelvények árából és tagsági díjakból 281. kor. 69 fill. volt. A kör összes kiadása 56 kor. évi gyarapodás tehát készpénzben 325 kor. 69 fill. a mihez hozzá számítandók még a kör ez évi kiadványai 30 kor. 56 fillér értékben.

A kör összes vagyona jelenleg 2418 kor. 01 fillér és a kör kiadványai. A 2418 kor 01 fillérből kölcsönre ki van adva 477 kor., a melyről a kimutatást a nt. Tanári Karhoz tisztelettel felterjesztettük. E 477 kor. összegből 167 koronát a most lefolyt iskolai évben adtunk ki kölcsönsegély gyanánt, de többszöri figyelemztetés és felszólítás dacára sem tudtuk azt a segélyezettektől visszanyerni. Úgy látszik, hogy ifjúságunk néhány tagjában még

mindig nincs az erkölcsi komolyság arra nézve, hogy önként vállalt kötelezettségének, még ha az által saját súlyos anyagi helyzetén van is alkalma segíteni — a kellő időben tegyen eleget.

Körünk szellemi életének felvirágoztatására a legjótékonyabb hatást azok a bibliamagyarázások, illetőleg akadémiai istentiszteletek gyakorolták, a melyeket a nt. Tanári kar tagjai az első illetőleg 2-ik félévben ifjúságunk számára tartani szivesek voltak. Fogadják érettök mindnyájunk hálás köszönetét.

Elkészítette körünk a Kolozsváron tartandó prot. theol. kongresszus ügyét is, azonban az összeegyeztethetetlen körülmények miatt kénytelen volt annak megtartását a jövő iskolai évre halasztani.

A kör további működésére Istentől áldást kívánva kérem jelentésem tudomásulvételét s tisztségemtől való felmentésemet.

Dóczy Ferenc,
a theol. kör elnöke.

3. „A kolozsvári ref. theol. fakultás Ének- és Zeneegyleté”-nek az 1907/8. isk. évi működéséről a következőkben van szerencsém jelentésemet megtenni:

Egyletünk az 1907. évi szept. hó 27-én tartott rendes közgyűlésen alakult meg, mintegy 60 taggal. Az egylet élére a közgyűlés a következő tisztviselőket állította: elnök: *Bokor Márton* (IV. é. theol.); jegyző: *Benkő Gyula*; pénztáros: *Dénes Dezső*; szertáros: *Kövendy Károly*; ellenőrök: *Nagy Géza* és *Frenczel Béla*; karmester: *Tankó József*; szólamvezetők: *Balla Mihály*, *Kiss Mihály*, *Gebédy Lajos* és *Rácz Miklós*.

Mindjárt a megalakulással kapcsolatban kívánom megemlíteni azt az örvendetes ténytet, hogy oly sok évi szünetelés után 1907. okt. 25-én tartott közgyűlésen sikerült megalakítanunk ismételten az ifjúsági zenekart. És már ez évben is, — bár a kezdet nehézségeivel kellett megküzdenünk — mégis zenekarunk törekvő szorgalma s egyletünk áldozatkészsége folytán a nyilvánosság előtt is néhány alkalommal szerepelhetett. Így — eltekintve az önképzőkörön történt szereplésétől — okt. 31-én, márc. 15-én és három vallásos estélyen. Ezenkívül nem egy vidéki egyházi jellegű mulatságon is közreműködött. Az utánunk következők lesznek hivatva a jelen évben megalakult zenekart támogatásukkal erősíteni, továbbfejleszteni s hiszem, hogy ez nem is fog akadályokba ütközni, mivel zenekarunk csaknem teljesen az ifjabb nemzedékből került ki.

Mindkét egyesület megalakulván tartottunk összesen 4 rendes és 3 rendkívüli közgyűlést, ami az előbbi évekhez viszonyítva elég nagy szám s ha azt is figyelembe vesszük, hogy ott csak az elnöki hatáskörbe nem tartozó ügyek nyertek elintézését — e jelenleg az egyesület mozgalmas életéről tanuskodik.

Egyesületünk résztvett az ifjúság által rendezett ünnepségeken: okt. 6-án, okt. 31-én, márc. 15-én, a Bethlen Gábor-kör által rendezett vallásos estélyek közül kettőn, továbbá a dr. Bartók György püspök úr temetésén és a Kenessey Béla püspök úr beiktatására rendezett egyházkerületi ünnepélyen s ezeken a szükséges ének és zene számokat töltötte be.

Ki kell emelnem, hogy egyesületünk 1907. dec. 14-én rendezett önállóan egy nagyszabású táncmulatsággal egybekötött hangversenyt, melyen az énekszámokat a városról szervezett protestáns hölgykarral egyetemben énekkarunk végezte. E mulatság úgy anyagilag, mint erkölcsileg a legteljesebb mértékben nevezhető sikerültnek. (Az az előkelő és nagy közönség, mely estélyünkön megjelent ama reménnyel biztat, hogy városunk némely társadalmi osztályában intézetünk ifjúsága iránt táplált kedvezőtlen előítéletek végre talán eloszlanak.) Az anyagi siker kedvező voltáról tesz bizonyosságot az a körülmény, hogy egyesületünk e mulatság jövedelméből nemcsak fedezni tudta egész évi kiadását, hanem ifjúságunknak a Szeretetházban levő 592 kor. 80 fillérszerű alapítványát 107 korona 20 fillérral 700 koronára egészítette ki és az ifjúsági egyesületet is, — mint a mely anyagilag legszegényebb a három egyesület között — 31 kor. segélyben részesítette.

Pénztárunk állása a következő:

Év elején a pénztár állomány volt	1255·77
Ez évi bevételünk	567·53
Ez évi kiadásunk	490·37
Gyarapodás	77·16
Jelenlegi pénztári állomány ---	1332·93

A pénztári jelentéssel egyidejűleg meg kell még említenem a szerző gyarapodást, mely a szerzett kottákban és hangszerek felszerelésében mintegy 100—120 kor. értéket képvisel.

Nagytiszteletű Tanári Kar! Nemes Ifjúság!

Ennyiben kívántam röviden a letűnő iskolai évben kifejtett munkálkodásunkról beszámolni. Igyekeztünk a reánk bizottakkal

hűségesen sáfárkodni. Egyletünk anyagi és erkölcsi érdekeit — bár gyenge tehetséggel, de legjobb tudással és lelkiismerettel — védeni és előmozdítani. A kegyelem Istene adjon erőt az utánunk következőknek, hogy ezt még hathatósabban munkálhassák.

Most pedig, midőn hálás köszönetemet fejezem ki a Nagytiszteletű Tanári Karnak a támogatásért, az egyletnek a szíves bizalomért — alapszabályunk értelmében az Ének- és Zene-egylet ez évről feloszlottnak jelentem ki.

Bokor Márton

1907/8. évi ének- és zene-egyl. elnök.

IX.
Statisztikai adatok.*)

I.

A) Theologiai tanfolyam	A beiratkozottak száma	Nyelvismeretre				Évközben		Évközben felvétel	Év végén volt
		csak magyarul beszél	magyarul és németül beszél	magyarul és oláhul	magyar, német és egyéb nyelven	kimaradt	meghalt		
I. évfolyamban	31	30	1	—	—	3	—	—	28
II. évfolyamban	40	40	—	—	—	1	—	—	39
III. évfolyamban	25	22	—	3	—	—	—	—	25
IV. évfolyamban	34	30	1	3	—	—	—	—	34
Összesen :	130	122	2	6	—	4	—	—	126
B) Bölcsészeti hallgatók									
I. évfolyamban	11	9	2	—	—	—	—	—	11
II. évfolyamban	3	3	—	—	—	—	—	—	3
III. évfolyamban	6	5	—	1	—	—	—	—	6
IV. évfolyamban	7	6	—	1	—	1	—	—	6
Összesen :	27	23	2	2	—	1	—	—	26

Növendékeink mindnyájan ev. ref. vallásúak voltak, csak a bölcsészeti hallgatók közt volt 2 ág. h. ev. vallású.

Nemzetiségre nézve mind magyarok.

*) Részletes adatok csak azokról közölhetnek, kik a tanévet elvégezték. Az évközben eltávozók nincsenek felvéve.

II.

A) Theologia tanfolyam	A növendékek életkorát tekintve volt :								Összesen
	18 éves	19 éves	20 éves	21 éves	22 éves	23 éves	24 éves	24-nél idősebb	
I. évfolyamban	1	6	13	3	5	—	—	—	28
II. évfolyamban	—	1	8	10	12	8	—	—	39
III. évfolyamban	—	—	—	6	8	4	4	3	25
IV. évfolyamban	—	—	—	1	7	8	11	7	34
Összesen :	1	7	21	20	32	20	15	10	126
B) Bölcsészlet hallgatók									
I. évfolyamban	—	4	1	3	1	—	—	2	11
II. évfolyamban .	—	—	1	1	1	—	—	—	3
III. évfolyamban	—	—	—	3	1	1	—	1	6
IV. évfolyamban	—	—	—	—	2	2	1	1	6
Összesen :	—	4	2	7	5	3	1	4	26

III.

A) A theologiai tanfolyam hallgatóinak szülei között van foglalkozásra nézve	I.	II.	III.	IV.	Összesen
	é v e s e k				
Lelkész	5	5	7	3	21
Tanár	1	1	1	—	3
Tanító . . .	5	9	3	3	20
Földművelő	10	9	7	13	39
Tisztviselő	2	5	2	8	17
Kereskedő	—	2	1	1	4
Iparos . . .	2	7	2	5	16
Magánzó	2	1	2	1	6
Összesen :	28	39	25	34	126

B) A bölcsészeti tanfolyam hallgatóinak szülei között van foglalkozásra nézve	I.	II.	III.	IV.	Összesen
	é v e s				
Lelkész	1	1	—	2	4
Tanító	1	—	1	2	4
Tisztviselő	2	1	—	—	3
Kereskedő	—	—	—	1	1
Iparos	3	—	—	—	3
Földművelő	1	—	5	1	7
Magánzó	3	1	—	—	4
Összesen	11	3	6	6	26

IV.

A) A theologiai tanfolyamon	Egyházkerületek szerint					Összesen
	erdélyi	duna- melléki	dunán- túli	tiszán- innyi	tiszán- túli	
I. évfolyam	26	—	1	1	—	28
II. évfolyam	35	—	1	2	1	39
III. évfolyam	22	1	—	—	2	25
IV. évfolyam	31	—	—	1	2	34
Összesen :	117	1	2	4	5	126

B) Bölcsészeti tanfolyam	Egyházkerületek szerint						Összesen
	erdélyi	duna- melléki	dunán- túli	tiszán- innyi	tiszán- túli	tiszai ág. h. v.	
I. évfolyam	5	2	1	2	1	—	11
II. évfolyam	1	—	—	2	—	—	3
III. évfolyam	3	—	—	2	1	—	6
IV. évfolyam	4	—	—	1	1	—	6
Összesen :	13	2	1	7	3	—	26

X.

Az intézet növendékeinek névsora.

A) A **theologiai tanfolyam hallgatói.***

IV. évesek :

1. Balla Mihály, Magyardécs Szolnokdoboka vm.
2. Balogh Imre, Hódmezővásárhely.
3. Benedek Márton, Kolozsvár.
4. Bokor Márton, Bánffyhunad.
5. Demeter Antal, Bita, Háromszék vm.
6. Dezső Zoltán, Nagyenyed.
7. Farkas Imre, Nyárádszentbenedek, Marostorda vm.
8. Fekete Elek, Lőrinczfalva, Marostorda vm.
9. Gebédi Lajos, Mocsolya, Szilágy vm.
10. Geréb András, Kiskapus, Nagyküküllő vm.
11. Gyenge György, Szászújós, Szolnokdoboka vm.
12. Hideg János, Ördöngösfűzes, Szolnokdoboka vm.
13. Jancsó Lázár, Páké, Háromszék vm.
14. Konrád György, Udvarfalva, Marostorda vm.
15. Kovács György, Abod, Marostorda vm.
16. Laár Ferenc, Somkerék, Szolnokdoboka vm.
17. Magyar Domokos, Egerbegy, Tordaaranyos vm.
18. Maksai Elemér, Rugonfalva, Udvarhely vm.
19. Miklós Pál, Mátisfalva, Udvarhely vm.
20. Molnár Ödön, Szászrégen, Marostorda vm.
21. Nagy Béla, Homoród, Nagyküküllő vm.
22. Nagy Géza, Kutyalva, Alsófehér vm.
23. F. Nagy Lajos, Felvincz, Alsófehér vm.
24. K. Nagy Lajos, Kányád, Udvarhely vm.
25. Palkó Gyula, Tövis, Alsófehér vm.
26. Pál Lajos, Dálnok, Háromszék vm.

Csak azok nevei közöltetnek, akik a tanévet elvégezték ; az évközben eltávoztak nincsenek felvéve.

27. Péter Géza, Felsőboldogasszonyfalva, Udvarhely vm.
28. Rácz Miklós, Szatmárnémeti.
29. Szabó Gyula, Ikafalva, Háromszék vm.
30. Szabados József, Patakfalva, Udvarhely vm.
31. Szász Ferenc, Szatmárnémeti.
32. Varga Zsigmond, Marosdécse, Alsófehér vm.
33. Vass István, Bálványosvárálja, Szolnokdoboka vm.
34. Weimann Péter, Újverbász, Bácsbodrog vm.

III. é v e s e k :

1. Balogh Jenő, Óraljaboldogfalva, Hunyad vm.
2. Bibó Béla, Árapatak, Háromszék vm.
3. Boócz Kálmán, Budapest.
4. Dénes Dezső, Petek, Udvarhely vm.
5. Dóczy Ferenc, Debreczen.
6. Fancsali Sándor, Alsóboldogfalva.
7. Fodor Miklós, Szava, Kolozs vm.
8. Frenczel Béla, Nagybozsva, Abaúj vm.
9. Györke János, Felsősófalva, Udvarhely vm.
10. Jakab Viktor, Penyige, Szatmár vm.
11. Káli Dénes, Nagykend, Kisküküllő vm.
12. Kiss Mihály, Felenyed, Alsófehér vm.
13. Nagy István, Marosvásárhely.
14. Pünkösti Zoltán, Csikszereda.
15. Salga Zoltán, Felsővár, Bars vm.
16. Sebesi András, Balázsfalva, Alsófehér vm.
17. Sipos Árpád, Nagysolymos, Udvarhely vm.
18. Szabó Ferenc, Hodgya, Udvarhely vm.
19. Szilágyi Aladár, Marosújvár.
20. Tankó József, Borberek, Alsófehér vm.
21. Tókos Károly, Újszékely, Udvarhely vm.
22. Tóth Áron, Baczkamadaras, Marostorda vm.
23. Wass Lajos, Sepsibodok, Háromszék vm.
24. Vánca János, Szilágycseh.
25. Végh Árpád, Marosbogát, Alsófehér vm.

II. é v e s e k :

1. Benkő Gyula, Dálnok, Háromszék vm.
2. Bogdán János, Magyargyerőmonostor, Kolozs vm.
3. Bucsi Endre, Székeiyudvarhely.

4. Czira Bálint, Szamosújvár.
5. Czirjék Mihály, Karatna, Háromszék vm.
6. Dénes János, Küsmöd, Udvarhely vm.
7. Derzsi Kálmán, Fintaháza, Marostorda vm.
8. Dobai István, Görcsön, Szilágy vm.
9. Dudás János, Nagyrápolyt.
10. Elek István, Debreczen.
11. Erdős Gábor, Málnás, Háromszék vm.
12. Faragó András, Ördögősfüzes, Szolnokdoboka vm.
13. Farkas Albert, Nagyenyed.
14. Ferencz József, Feldoboly, Háromszék vm.
15. Galgóczí Gyula, Kerész, Ung vm.
16. Gáspár Gyula, Nagyernye, Marostorda vm.
17. Gergely Ferenc, Dés.
18. Gergely Károly, Fogaras.
19. Gotthárd József, Etéd, Udvarhely vm.
20. Ignác Lajos, Bősháza, Marostorda vm.
21. Imreh Dezső, Zágon, Háromszék vm.
22. Imre Lajos, Hódmezővásárhely.
23. Kese Attila, Inaktelke.
24. Kiss Ferenc, Hodgya.
25. Kossa János, Dencsháza, Baranya vm.
26. Molnár József, Nagyrápolyt.
27. Musnai László, Mezőkövesd.
28. Nagy Elek, Székelykeresztúr.
29. Z. Nagy Lajos, Zilah.
30. Papp Márton, Gödemesterháza.
31. Pál Dénes, Rugonfalva, Udvarhely vm.
32. Péter Gábor, Szederjes.
33. Rápó Mihály, Uzon, Háromszék vm.
34. Sipos Endre, Kucaly.
35. Szabó Károly, Kisgalambfalva, Udvarhely vm.
36. Szakál János, Bodzásújlak.
37. Szövérdi János, Nyiregyháza.
38. Szőnyi Géza, Dicsőszentmárton.
39. Vásárhelyi János, Maroscsúcskoppánd, Alsófehér vm.

I. é v e s e k:

1. Barabási Ferenc, Mezőpanit.
2. Benedek Gyula, Kisbaczon, Udvarhely vm.

3. Bodola Gyula, Márkosfalva, Háromszék vm.
4. Csiszár Gyula, Mezőzáh, Tordaaranyos vm.
5. Csiky György, Disznajo, Marostorda vm.
6. Gönczy Lajos, Székelyudvarhely.
7. Hegyi András, Nagybaczon, Háromszék vm.
8. Jakó Dénes, Halmágy, Nagyküküllő vm.
9. Kerestély János, Patakfalva, Udvarhely vm.
10. Koncz Ferenc, Ádámos, Kisküküllő vm.
11. Kónya Pál, Székelykocsárd, Tordaaranyos vm.
12. Kovács Lajos, Kézdivásárhely.
13. Mátyás Ernő, Kristyor, Hunyad vm.
14. Nagy Győző, Ilyefalva, Háromszék vm.
15. Pap Árpád, Székelykocsárd, Tordaaranyos vm.
16. Pataki Gyula, Dextrádszéplak, Kolozs vm.
17. Révész Imre, Pápa, Veszprém vm.
18. Sándor Ferenc, Papolcz, Háromszék vm.
19. Sükösd Sándor, Egerbegy, Tordaaranyos vm.
20. Szabó Zoltán, Bajesd, Hunyad vm.
21. Székely Viktor, Koronka, Marostorda vm.
22. Szilágyi János, Deésakna, Szolnokdoboka vm.
23. Tavaszi Sándor, Sárpatok, Marostorda vm.
24. Tőkés Gyula, Nagysajó, Beszterczenaszód vm.
25. Tövissi Géza, Mezőbánd, Marostorda vm.
26. Váradi Albert, Süketdemeterfalva, Marostorda vm.
27. Vincze Géza, Kalotaszentkirály.
28. Zoltáni Pál Sáromberke, Marostorda vm.

B) Tanárjelöltek.

IV. é v e s e k:

1. György Ferenc, Zabola, Háromszék vm.
2. Hoffer András, Derecske, Bihar vm.
3. Józsa Andor, Küküllővár, Küküllő vm.
4. Kovács Béla, Nagyszalonta, Bihar vm.
5. Nagy Jenő, Nyiregyháza.
6. Staudner Gyula, Böő, Marostorda vm.

III. é v e s e k:

1. Falábu Dezső, Szentés, Csongrád vm.
2. Gálffi Miklós, Magyarforró, Alsófehér vm.

3. Kónya Imre, Karczag, Jász-Nagy-Kun-Szolnok vm.
4. Koppermann Gyula, Karczag, Jász-Nagy-Kun-Szolnok vm.
5. Kristóf Domokos, Sáromberke, Marostorda vm.
6. U. Szabó Gyula, Hajduböszörmény, Hajdu vm.

II. é v e s e k:

1. Kövendi Károly, Torboszló, Marostorda vm.
2. Mester Mihály, Parajd, Udvarhely vm.
3. Pirigyi József, Sátoraljaujhely, Zemplén vm.

I. é v e s e k:

1. Barcza József, Kecskemét.
2. Bartha Károly, Székelyudvarhely.
3. Bauer Jakab, Ujverbász, Bácsbodrog vm.
4. Bécsi Nándor, Vérvölgy, Szilágy vm.
5. Felszegi István, Kisgalambfalva, Udvarhely vm.
6. Fördös László, Kecskemét.
7. Horváth József, Marosvásárhely.
8. Nagy Samu, Marosludas, Tordaaaranyos vm.
9. Szabó István, Sajókazincz, Borsod vm.
10. Tereh Géza, Szathmár.
11. Varga Gyula, Nyárad. Veszprém vm.

Pályakérdések az 1908—1909. tanévre.

A kolozsvári ref. theol. fakultás tanári kara f. év június 16-án tartott ülésében az 1908—909. iskolai évre a következő pályatételeket tűzte ki

1. Szóbeli nyílt pályázaton az első éves theologusok részére a *héber nyelvből*: Esaias XL. (negyvenedik) fejezete. Jutalma 32 korona.
2. Szóbeli nyílt pályázatra a *bibliai nyelvekből* kitűzetik a zsidókhöz írt levél és a katolikus levelek, továbbá a példabeszédek könyve. Jutalma a Szász Domokos-alapból 70 K.
3. *A bibliai theológiából*: A szentség fogalma az ó és új testamentumban. Jutalma a Szász Domokos-alapból 70 K.
4. *A systematika theológiából* A szentháromság istenfogalom igazolása, különös tekintettel. Kálvin ide vonatkozó irodalmi harcaira. Jutalma a gr. Teleki és Szász D.-alapból 70 K.
5. *Az egyháztörténelemből*: A kálvini reformáció befolyása a magyarországi protestántizmusra. Jutalma a Szász Domokos-alapból 70 K.
6. *A gyakorlati theológiából*
 - a) Emlékbeszéd Kálvin János születésének négyszázados évfordulóján, szabadon választott textus fölött. Jutalma a Nagy Péter-alapból 40 K.
 - b) Egyházi beszéd a Márk ev. XIV₁. 66—72. versei fölött. Jutalma a Molnár Albert-alapból 40 K.
 - c) Prédikáció-műfordítás német vagy francia nyelvből. Jutalma a Nagy Péter-alapból 40 K.
 - d) A homiletikai seminarium legkiválóbb növendékének a Nagy Péter-alapból 30 K.
7. A legjobb harmoniumozónak nyílt verseny útján 70 K.

Pályaművek idegen kézzel lemásolva, lapszámozva, bekötve, jeligés levéllel ellátva 1909. május hó 1-én déli 12 óráig a fakultás igazgatójához adandók be s ugyanott és ugyanaddig kell jelentkezni a nyílt pályázatokon való részvételre is. Később érkezett pályaművek, vagy jelentkezések nem részesülnek figyelemben.

Kolozsvárt, 1908. június 16-án.

Nagy Károly,
h. igazgató.

Dr. Ravasz László,
a tanárkar jegyzője.

Értesítés

az erdélyi református egyházkerület kolozsvári theol.
fakultásáról az 1908—9. tanévre vonatkozólag.

1. **Felvétel.** Az erdélyi református egyházkerület kolozsvári theol. fakultására felvételnek:

a) *a tanintézetbe*: a református papi pályára készülő *theologus* ifjak;

b) *az internátusba* (együttlakás) *és vele kapcsolatos konviktusba* (együttétkezés): első sorban 80 a tanintézetbe beiratkozott theologus és 40, a helybeli m. kir. Ferencz József tud. egyetem bölcsészet-, nyelv- és történelemtudományi és mennyiségtan-fermészettudományi karára beiratkozott protestáns vallásu tanárnövendék; másodsorban — amennyiben hely marad — a nevezett tud. egyetem bármelyik karára beiratkozott prot. vallású egyetemi hallgató, illetőleg mindenik esetben oly középiskolát végzett s érettségi vizsgálatot tett ifjak, kik a theol. tanintézetbe vagy az egyetemre lépni szándékoznak.

2. **A felvételért való folyamodványok** a) keresztlevéllal, b) érettségi bizonyítvánnyal vagy leckekönyvvel (Index) vagy ezek hitelesített másolatával felszerelten és a fakultás igazgatóságához címzetten *folyó évi augusztus hó 23-ig* küldendők be, (10 filléres postabélyeg melléklésével a válasz számára) a folyamodványok felzetén pontosan megjelölve a folyamodó lakását: község (esetleg utca, házsám), utolsó posta és vármegye.

Később érkezett folyamodványok nem vétetnek figyelembe, de a kellő időre beadottakra és 10 filléres válaszbélyeggel ellátottakra a válasz 8 nap alatt megküldetik.

Az előző évben is az intézet kötelékében volt növendékeknek — amennyiben okmányaikat ki nem vették és ösztöndíjat nem kérelmeznek — elég csak levélben jelentkezniök.

3. Díjak. Minden felvett növendék a beiratkozás alkalmával *beiratkozási díj* közös cím alatt — nyugdíj (6 K), könyvtárdíj (2 K), felszerelési díj (8 K), ifjúsági egyleti díj (4 K), — összesen egy évre 20 (husz) koronát tartozik fizetni; amihez járul még az újonnan jött növendékek részéről, vagy új törvények életbe léptetésekor mindenki részéről 0·40 K az intézeti Törvények és Rendtartási szabályok egy példányáért és új lecke-könyvekért (Index) 0·60 K.

Ezenkívül:

a) Egyetemi hallgatóknak *internátusi és konviktusi díj* egy évre: 400 (négy száz) korona.

b) Theologusoknak *konviktusi díj* egy évre: 300 (három száz) korona.

Ez összegek harmadéves előleges részletekben és pedig: 1. a szeptemberi beiratkozás alkalmával; 2. január 10-én és április 1-én fizetendő, egész évre kötelezők és a szülők (gyám) által megfelelő tanúkkal (egyik lehetőleg az illetékes lelkész) tanuzott és kezesekkel kezelt „Kötelezvény“-ben vállalandók el, melynek űrlapja a felvételi értesítéskor mindenkinek megküldetik s megfelelően kitöltve és aláírva a beiratkozásakor adandó be.

A theologusok ezenkívül fél évenként a beiratkozások alkalmával 20—20, összesen 40 korona *internátusi díjat* és az I. félévi beiratkozásakor 2 korona „*Theologus kör*“-i díjat tartoznak fizetni. Maguk fizetik továbbá a helybeli tudomány-egyetemen heti 10 óráig kötelezetten hallgatóndó bölcsészeti és nevelés-oktatástani tudományokból kijelölt tárgyak után a *beiratkozási és tandíjat*, mely utóbbi fél évenként 31 korona.

4. Kedvezmények és ösztöndíjak. Az intézet beiratkozott növendékeinek a következő kedvezmények és ösztöndíjak állanak szolgálatukra:

a) *Theologusoknak:*

α) Minden theologusnak tandíjmentesség a theol. fakultáson hallgatott tárgyak után.

β) 15 kétszáz és 1 száznyolcvan koronás — fél évenkénti részletekben utólagosan kifizetendő — ösztöndíj a nagyenyedi Bethlenkollégiumtól járó fejedelmi alapítványból.

γ) 20 száz koronás — fél évenkénti részletekben utólagosan kifizetendő — ösztöndíj az egyházkerület által a Gecse- és Baldácsy-alap számadási feleslege terhére engedélyezve.

δ) Unnepi követségek (legatio)

ε) 650 K pályadíjakra.

Összes segély — a tandíjmentességet nem számítva, — körülbelül évi 20.000 korona.

b) *Tanárnövendékeknek*: a m. kir. kultuszminiszter úr által engedélyezett ingyen konviktusi és internátusi ellátás 18 tanárjelölt részére.

Az *a. β)* alatt jelzett ösztöndíjakért a folyamodványok a Bethlen-kollégium Méltóságos Előljáróságához, az *a. γ)* alattiakért a theol. fakultás Előljáróságához, a *b)* alattiakért a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr Ó Nagyméltóságához címzendők, de mindenik a theol. fakultás Igazgatóságához adandó be *f. évi augusztus 23-ig*. A folyamodványokhoz, a felvételi kéreéshez csatolandó okmányokon kívül (2 pont.) mellékelni kell még: a szülők ez évben kiállított hitelesített adókönyvi kivonatát és családi értesítőjét. A ki a jelzett időig nem folyamodik vagy nem jelentkezik. — még ha a stipendiumot élvezte is, — eltávozottnak tekintetik s helye mással töltetik be.

A theologiai tanfolyamra, a bentlakásba és tápintézetbe való felvételnél és mindennemű jótétemények odaítélésénél az egyenlő előmenetelt és magaviseletet tanusító s egyenlő családi és vagyoni viszonyok között élő ifjak közül az erd. ref. egyházkerület kötelékébe tartozó szülőknek s ezek között is a lelkészeknek, tanároknak s felekezeti tanítóknak és kántoroknak gyermekeit elsőség illeti meg.

A Bethlen-kollégiumtól járó ösztöndíjakra csak oly theol. ifjak ajánlhatók és vehetők fel, akiknek megelőző félévi lecke-könyve feltétlenül általános jeles (1), magaviselete példás, szorgalma kitartó. Egyenlők között előnyben részesítendők a nagyenyedi Bethlen-kollégiumban tanult ifjak. Ez ösztöndíjakra felajánlhatók a theol. fakultás I. évi tanfolyamára beiratkozott olyan ifjak is, akiknek érettségi bizonyítványa általános jeles (1).

Minden, az intézetbe felvett, theol. ifjú a beiratkozás alkalmával kötelezvényt tartozik kiállítani arról, hogy a mennyiben a fentebbi *a. β.)* és *a. γ.)* pontokban említett ösztöndíjban részesül a fakultás részéről, a theol. tanfolyam bevégezése után legalább két (2) évig rendes lelkészi szolgálatot fog teljesíteni az erdélyi ref. egyházkerület kötelékében, ha pedig akár a tanfolyam bevégezése előtt, akár azután, az említett két évi rendes lelkészi szolgálat teljesítése nélkül távoznék az erdélyi egyházkerület kötelékéből, az élvezett jótéteményt visszatéríti a fakultásnak.

Az ösztöndíjakért való folyamodások eredménye az illető ténnyezők döntéséről vett értesítés után (remélhetőleg október hó végéig) azonnal tudtul adatik az érdekelteknek.

5. **Beiratkozás.** A jövő tanévre való beiratkozás szept. 11. és 12. napjain lesznek és pedig 11-én az I—II, 12-én pedig a III—IV. éveseké.

A folyamodásuk alapján írásbelileg előre felvett ifjak közül a fakultás Előljáróságának határozata értelmében az internátusba csak azok fognak véglegesen felvétetni, a beiratkozáshoz bocsátatni és beköltözködhetni, akiket az intézeti orvos előzetes vizsgálat után teljesen egészségeseknek fog találni. Ezért a beiratkozás előtt a beiratásra kitűzött napokon, az akkor az intézetben tartzkodó intézeti orvos úr által, tartozik magát minden jelentkező ifjú megvizsgáltatni s tőle a fölvételt megengedő igazolványt hozni.

A beiratáskor minden felvett növendék tartozik befizetni az igazgató kezéhez a beiratási díjat; továbbá az internátusi díj első félévi — és konviktusi díj első évharmadi részletét az internátus és konviktus felügyelő tanárnak (dr. Ravasz László) kezéhez. Ezek lefizetése nélkül senki az intézetbe be nem irható.

A régi növendékek közül azok, akik az előző évekről bármiféle iskolai díjjal hátralékban maradtak, addig be nem irhatók, míg hátralékaikat előzőleg az igazgatónál ki nem egyenlítették.

6. **Internátus.** A bennlakásra felvett ifjak szept. 11-én jöhetnek. Beiratkozásuk és esedékes díjaik lefizetése után, az internátus felügyelő tanára helyezi el a szobákban, kettős, illetve négyes csoportokban, hol lakást (fűtéssel és takarítással — most még világítás nélkül —) kapnak ágygyal, dolgozó-asztallal, székekkel, szekrényvel és modernül felszerelt mosdóval.

Az ágyak mátráccal, fejbánkossal és pokróccal fel vannak szerelve, de feltétlenül szükséges 1 vánkossal 3 húzattal és legalább 4 lepedőnek a hozása, hogy az ágyak kellő tisztán tartathassanak. Ez és a tisztaságra tartozó másfajta felszerelés nélkül a beköltözés nem engedhető meg.

7 **A konviktus.** A konviktusban a főzés szept. 13-án kezdődik. Az ifjak a konviktusban naponként háromszori étkezés kapnak és pedig reggelire 3 dcl. tejes kávé egy 120 grammos zsemlyével; ebédre 3 tál ételt (leves, marhahus körözve és mártással vagy sült körözve; és főzelék rátéttel vagy tészta és hozzá 200 gramm kenyér; vacsorára mindig sült és 200 gramm kenyér.

Minden ifjú a kétszeri étkezéshez 300 gramm első minőségű húst kell, hogy kapjon, csont nélkül számítva. Az ételek minősége és a hozzájuk használt anyagok az intézeti orvos vezetése alatt ellenőriztetnek. Az étlapok pedig hetenként az étkező ifjúság képviselőinek részvételével állapítatnak meg.

Szeptember 11-ike előtt bennlakást és szept. 13-ika előtt kosztot az intézet helyiségeiben senki sem kaphat, még külön kérelemre és fizetés mellett sem.

8. Az 1908—9. tanév ünnepélyes megnyitása, kapcsolatban egyházkerületünk néhai b. e. püspöke dr. Bartók György emlék-ünnepélyével szeptember hó 13-án d. e. 11 órakor lesz a fakultás épületének disztermében. A rendes előadások szept. 16-án reggel 8 órakor kezdődnek meg.

9. A javító és pótvizsgálatok (kollokviumok) a beiratások ideje alatt szept. 11—12. napjain lesznek az illetékes tanár urak előtt, kiknél az illetőknek a rendkívüli kollokviumokat engedélyező tanárkari határozattal és az esetleges rendkívüli kollokviumi díjnak (tárgyanként 10 kor.) az igazgató kezéhez történt lefizetését igazoló nyugtákkal kell jelentkezniök. De akik ezeken a napokon sem teszik le kielégítő eredménnyel elmulasztott vagy elégtelen vizsgálataikat (kollokvium) újabb — s legfennebb 4 heti — határidőt csak a tanári kartól külön kért s orvosi bizonyítvánnyal igazolt betegség esetén nyerhetnek. Akik azonban vizsgálataikat (kollokvium) a megelőző félév végén indokolatlanul mulasztották el letenni, vagy elégtelen osztályzatot nyertek : a következő félévben semmiféle intézeti kedvezményre igényt nem tarthatnak.

10. A theologiai rendkívüli alap — és lelkészképesítő szigorlatok (I. és II. lelkészképesítő vizsgálatok) szeptember 14. és 15. napjain fognak megtartatni és pedig a következő sorrendben II. lelkészképesítő-, I. lelkészképesítő- és theol. alapvizsgálat. E szigorlatokra az egyh. ker. Igazgatótanácstól engedélyt kapott vagy előállani jogosult, jelöltek szept. 13-án délután tartoznak a fakultás igazgatójánál jelentkezni, neki a rendkívüli vizsgára állást engedélyező igazgatótanácsi leiratot s okmányaikat (Indexek, illetőleg első lelkészképesítő és szolgálati bizonyítványaikat) átadni és kezéhez az engedélyben kitüntetett vizsgadíjakat (rendes díj 15 kor., rendkívüli 60 kor.) lefizetni. — Bármelyik vizsgára csak azok bocsáttatnak, akik előbb összes fennálló tartozásaikat a vizsgadíjakkal együtt lefizették (346—1907. számú ig.-tanácsi rendelet.)

E vizsgákra beadandó írásbeli dolgozatok (az 1907—8. évre kitézött feladatokról) beadásának határideje f. évi augusztus hó 15-ike.

11. Esetleges tudakozódások a theol. fakultás h. igazgatójához intézendők (Kolozsvár, Bocskai-tér 1. szám.) Választ azonban csak az igényelhet, a ki kellő válaszbélyeget mellékel.

Kolozsvár, 1908. július 15.

Nagy Károly,
a theol. fakultás h. igazgatója.